

ΚΩΣΤΑΣ ΑΛ. ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΟΣ

Ε Δ Ω Τ Ο Λ Ε Ν Ε Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι

**ΤΡΙΑ ΔΡΑΜΑΤΑ
ΓΙΑ ΣΧΟΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ**

ΑΘΗΝΑ 1959

ΚΩΣΤΑΣ ΑΛΕΞ. ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΟΣ

ΕΔΩ ΤΟ ΛΕΝΕ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Στεριάς καὶ τοῦ πελάγου
σὲ περιζώνουν τάρματα
βαρβάρου ἔλληνοφάγου·
καὶ σὺ μένεις ἀσάλευτο
εἰς τὴ φωτιά πὸ βόγγει
τριγύρω σου, ἀντρειωμένο
Μεσολόγγι.

ΜΑΒΙΑΗΣ

Πολυαγαπητὰ θόδαρον

Κώστας Πετρονικολός
Ἀθήνα 28-10-59

ΑΘΗΝΑ 1959

**ΕΔΩ ΤΟ ΛΕΝΕ
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ**

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΠ' ΤΙΣ ΔΥΟ ΠΟΛΙΟΡΚΙΕΣ

- **Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ**
- **Η ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΙΣΣΑ**
- **Ο ΑΝΑΣΤΗΜΕΝΟΣ**

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Στὶς ἱστορίες τῶν λαῶν τῆς γῆς ὑπάρχουν κοντὰ στὰ ἀπλᾶ ἐπεισόδια καὶ ἀναφέρονται καὶ πράξεις, ποὺ φτάνουν τὸ θαῦμα. Στὴν ἱστορία τῆς Φυλῆς μας ἀντίθετα πολὺ λίγα ἐπεισόδια ἀπλᾶ βρίσκει κανεὶς κοντὰ στὰ θαύματα, ποὺ δὲν ἔχουν μετρημὸ! Πτώσεις; Τρανές, καταποντιστικές! Τι' αὐτὸ ἴσα - ἴσα εἶναι καὶ οἱ ἐθνικές μας ἀναστάσεις ὑπέρολογοι. Καὶ θὰ ἔφτανε μιὰ πτώση καὶ μιὰ ἀνάσταση μονάχα : 1453 ... 1821 ..., ποὺ μ' αὐτὲς ἡ Πατρίδα θάπαιρνε μὲ τὸ σπαθὶ τῆς τὴν πρώτη θέση στὴ σειρὰ τῶν ἐθνῶν.

1453... Λαχτάρια καὶ ἀφανισμός. «Νύχτες μακρὺς, ἀτέλειωτες, ἢ κάθε μιὰ σὰν ἕνας χρόνος... Ἔτσι ἄρχισε τὸ πικρὸ τὸ παραμῦθι : «Σὲ τοῦτο τὸ χῶμα ζοῦσε κάποτε ἕνας λαὸς δυνατὸς καὶ ὠραῖος, ὅπως ὠραῖος εἶναι καὶ ὁ οὐρανὸς του. Μὰ εἶχε βαρεῖα τὴν τύχη του... καὶ χάθηκε... καὶ πάει...». Καὶ ὅμως πῶς ἦταν δυνατό; Πῶς νὰ χαθῆ ἐκεῖνο, ποὺ οἱ μάρτυρες σκλάβοι εἶχανε τόσο ἀκριβὰ πληρώσει; Καὶ ὅταν εἶναι κάτι, ποὺ τὸ ἀγαπᾶνε μάρτυρες, δὲν χάνεται γιὰ τίποτα! «Σοῦ πελεκοῦν μὲ τὸ χατζάρι καὶ σοῦ ἴσπᾶνε μὲ τὸ σφυρὶ τὰ κόκκαλα» καὶ σὺ ὁ μάρτυρας «σπιθοβολᾶς καὶ κατακαῖς». Σοῦ βάζουν τὴ θηλειὰ στὸ λαιμὸ καὶ σὺ ὁ μάρτυρας ὑψώνεσαι καὶ στέκεσαι πρὸ ψηλὰ ἀπὸ κείνους, ποὺ ἀσεβοῦνε στὸ σπαραγμὸ σου, γιὰ νὰ τοὺς κάψης μὲ τὴν καυτερὴ πνοή, ποὺ ὁ μέγας πόνος σου σπρώχνει νὰ βγῆ ἀπ' τὸ στόμα σου... Σὲ σουβλίζουν σὰν ἄρνι καὶ σὲ στήνουν στὴ φωτιά καὶ σὺ ὁ μάρτυρας χαμογελᾶς... χαμογελᾶς, γιὰτὶ πιστεύεις πῶς θὰ ψήσης τοὺς ἄκαρδους μὲ τὴν φωτιά, ποὺ θ' ἀνάψῃ ὁ μέγας στεναγμὸς σου... Σοῦ παίρνουν τὸ παιδί ἀπ' τὴν ἀγκαλιά... καὶ τότε, ὦ τότε, ὁ σπαραγμὸς τῆς καρδιάς σου φέρνει μπροστὰ στὰ μάτια σου - δὲ βαστᾶς πιά - τὴν ἡμέρα ἐκείνη ποὺ «ἄργειε νάρθη». Νά πῶς ἄστραψε ἡ μέρα ἐκείνη τοῦ 6 Μαρτιοῦ στὰ 1821! Ἡμέρα ποὺ ἄλλαξε τὰ πάντα κ' ἔκαμε νὰ γίνουν τὰ δόντια ἐκεῖνα, ποὺ πρὶν ἔτριζαν ἀπὸ λαχτάρια, τὰ δόντια τοῦ ραγιᾶ, σπαθιὰ καὶ γιαταγάνια, ρομφαῖες χαλασμοῦ! Κι ἀνάβει ἡ φωτιά καὶ τὸ θαῦμα γίνεται καὶ στὸ πείσμα τῶν νέων «ἠρωδιάδων» τὸ μέγα γεγονός ἀπλώνει καὶ ψηλώνει καὶ γίνεται κορφὴ ψηλὴ, ὥσπου φτάνουμε στὸν Ὀλυμπο τοῦ Ἑθνους, στὸ Μεσολόγγι μας...

ΚΩΣΤΑΣ ΑΛΕΞ. ΠΕΤΡΟΝΙΚΟΛΟΣ
Καθηγητῆς Γυμνασίου
Μεσολόγγι 1957

Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ ΤΗΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΣ

Ἀπ' τὸ διήγημα τοῦ Ἀντρέα Καρκαβίτσα.

«ἡ Θυσία»

Συλλογὴ διηγημάτων «Παλιές ἀγάπες»

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ	65	Χρονῶν
ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ	60	»
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ	80	»
ΑΛΗΣ	40	»
ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ	25	»

Πρὶν ἀνοίξη ἡ αὐλαία ἀκούγονται μέσα ἀπὸ τὰ παρασκήνια τὰ παρακάτω λόγια:

Στὰ 1822, Δεκέμβρη μῆνα, τὸ Μεσολόγγι εἶναι πολιορκημένο ἀπὸ πλῆθος Τουρκαλβανῶν. Εὐθὺς ἀπ' τὶς πρῶτες μέρες τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 οἱ Τοῦρκοι ἔστρεψαν τὸ βλέμμα τους στὸ Μεσολόγγι. Ἡ μικρὴ κι ἄσημη πόλη ἦταν τὸ κλειδὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς κι ὅποιος τὴν εἶχε στὰ χέρια του κρατοῦσε στὸν ἔλεγχό του τὸ δρόμο, ποὺ ἄρχιζε ἀπὸ τὴν Ἠπειρο κ' ἔφτανε στὶς Αἰτωλοακαρνανικὲς ἀκτὲς τοῦ Πατραϊκοῦ Κόλπου, ποὺ ὀδηγοῦσε στὸ Μωριά. Πόση σημασία εἶχε τοῦτο γιὰ τὸν πόλεμο ἐκεῖνον φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι πολλὲς φορὲς τὸ λιμνοχώρι τοῦ Μεσολογγιοῦ ἐνοχλήθηκε ἀπ' τὸν ἐχθρὸ καὶ εἶναι γνωστὲς οἱ δυὸ πολιορκίες του, ἡ πρώτη στὰ 1822 καὶ ἡ δεύτερη στὰ 1825 μὲ τὴν κοσμοξάκουστη Ἔξοδο τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1826.

Στὴν πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου ἀναφέρονται ὅσα ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς

λέει μὲ τὶς στροφές 88 ἕως 96 τοῦ Ὑμνου, βλέποντας τὴν Ἐλευθερία νὰ μπαίνει στὸ Μεσολόγγι:

88. Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα ποὺ ἄνθισαν οἱ λόγγοι
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.
89. Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
ἢ Θρησκεία μ' ἓνα Σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,
90. σ' αὐτό, φώναξε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά!
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μέσ' στὴν Ἐκκλησιά.
91. Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει
καὶ τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνό
γύρω - γύρω της πυκνώνει,
ποὺ σκορπάει τὸ θυμιατό.
92. Ἀγροικάει τὴν ψαλμωδία,
ὅπου ἐδίδαξεν αὐτή.
Βλέπει τὴ φωταγωγία
στοὺς ἁγίους ἐμπρὸς χυτή.
93. Ποιοί εἶν' αὐτοὶ ποὺ πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή
κι ἄρματ' ἄρματα ταράζουν;
Ἐπετάχτηκες ἐσύ!
94. Ἄ! Τὸ φῶς ποὺ σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγοβολή
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ!
95. Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς!
96. Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς!

Καὶ ὅσο ἡ μικρὴ πολιτεία κρατεῖ, τόσο πιὸ πολὺ μανιάζει ὁ κατακτητὴς καὶ

ἐπιμένει... ὥσπου νὰ φτάση ἡ καταστροφὴ τῶν Βαγιῶν τοῦ 1826, ἡ Ἔξοδος ποὺ ἔσωσε τὴν Ἐπανάσταση, ὁ χαλασμός ποὺ τὸν ἐπροφήτεψε ὁ ἐθνικός μας Ποιητὴς βροντοφωνώντας

Τέτοιο χῶμα ἀπ' τὴν ἡμέρα
τὴ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ
εἶν' ἱερὸ προσκυνητᾶρι
καὶ δὲ θέλει πατηθῆ
ἀπὸ βάρβαρο ποδᾶρι
πάρεξ ὅταν χαλαστῆ!

Στὴ σκηνὴ θὰ παρακολουθήσουμε ἓνα ἐπεισόδιο ἀπ' τὴν πρώτη πολιορκία τοῦ Μεσολογγιοῦ στὰ 1822.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

(Στὸ μοναστήρι « Παναγία ἢ Ἐλεοῦσα » στὴν Κλεισούρα τοῦ Μεσολογγιοῦ κατὰ τὸ 1860. Σ' ἓνα κελλὶ μικρὸ καὶ σκοτεινὸ φέγγει μόνον ἓνα κερί. Ἐνα εἰκόνησμα - ἓνα κανάτι μὲ νερό - ἓνα κρεββάτι φτωχικό. Ἐνας γεροκαλόγερος ἄρρωστος γυρίζει ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀνήσυχος. Σὲ λίγο μπαίνει ἓνας παπᾶς).

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Ἐλα, Παπαγιώργη.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ἐδῶ εἶμαι, πάτερ. Μὲ ζήτησες;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Κάτσε ἐδῶ (τοῦ δείχνει τὴν ἄκρη τοῦ κρεββατιοῦ πρὸς τὰ πόδια του, ὅπου ὁ Π. κάθεται). Σὲ ζήτησα... Ἄκου. Δὲν ἔχω πολλὴ ζωὴ ἀκόμα.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ὅχι, πάτερ Κωνσταντίνε, θὰ ζήσης.

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Καταλαβαίνω ἐγώ. Ἦρθε ἡ ὥρα μου. Θὰ παραδώσω στὸ Θεὸ τὴν ψυχὴ μου... Τὸ ξέρω... δὲν εἶμαι ἄξιος. Ἄς μὲ λυπηθῇ ὁ Θεός. Ἐχω ὑποφέρει τόσο στὴ ζωὴ μου... (Ἀνασηκώνεται βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Παπαγιώργη). Θέλω, Παπαγιώργη, νὰ σοῦ τὰ πῶ ὅλα. Νὰ τὰ μάθης ὅλα, ὅλη τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς μου. Ἐσεῖς ξέρετε τὸν πατέρα Κωνσταντίνο... Θέλω σε νὰ μάθης ἀπὸ ποῦ ξεκίνησα, πῶς ἔφτασα ὡς ἐδῶ, τί φαρμάκια ἔχω πιεῖ...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Μὴν κουράζεσαι, πάτερ μου. Ὑστερα... δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθω ἐγώ...

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Ἀνάγκη νὰ μάθης ἐσὺ δὲν εἶναι βέβαια, μὰ ἔχω ἀνάγκη νὰ μιλήσω ἐγώ, νὰ ἐξομολογηθῶ. Δὲν ἔχω ἐγκλήματα νὰ σοῦ πῶ. Τὰ βάσανά μου θὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ. Γι' αὐτὸ δὲν κουράζομαι. Ἰσα - ἴσα ξαλαφρώνω. (Ἄργα) Πατρίδα μου - εἶναι τὰ Γιάννενα καὶ τὸνομά μου Γιάννης Γούναρης. Ἐχω φύγει ἀπὸ μικρὸς ἀπ' τὰ Γιάννενα, γιατί ἤμουν ὄρφανὸς καὶ φτωχὸς καὶ εἶχα ἀνάγκη νὰ δουλέψω. Ὅταν μεγάλωσα παντρεύτηκα κι ἀπόχτησα δυὸ παιδιά.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ποῦ εἶναι τὰ παιδιά; Ζοῦνε;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: (Στενάζει) Σώπα... θὰ σοῦ πῶ. Ἦμουν καλὸς κυνηγὸς καὶ μπῆκα στὴ δούλεψη τοῦ Ὁμῆρ Βρυώνη. Στόλιζα τὸ τραπέζι του μὲ ἀγριογούρουνα, μὲ ἀλάφια καὶ μὲ ἀγριοπούλια. Τὸν ἀκολουθοῦσα παντοῦ. Στὰ ταξίδια του καὶ στὸν πόλεμο καὶ παντοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μ' ἔχη πιστὸ δουλευτῆ του κρατοῦσε στὴν Ἄρτα τὴ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιά μου. Ποῦ καὶ ποῦ τοὺς ἔβλεπα κ' ἤμουν εὐχαριστημένος, γιατί ἐξασφάλιζα τὸ ψωμί τους. (Σιγῆ).

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ὑστερα;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Πᾶνε τώρα πάνω ἀπὸ 30 χρόνια. Ὁ πασᾶς μὲ στρατό, πολὺ στρατό, σαρώνοντας τὰ πάντα, ἦρθε σὲ τοῦτο τὸν τόπο. Κ' ἐγὼ κοντά του. Ἦτανε τότε ποῦ οἱ σκλάβοι εἶχανε ξεσηκωθῆ γιὰ νὰ διώξουν τὸν τύραννο. Ὅλοι εἶχανε ἀντρίεψι. Τὸ χῶμα τῆς Ρούμελης εἶχε ἀναταραχτῆ. Ἦτανε χειμῶνας στὰ 1822. Θυμᾶμαι... καταστροφὴ χτυποῦσε τὸν κοσμάκη. Πλημμύρες, γύμνια, φτώχεια, ἀρρώστειες λογιῆς - λογιῆς ἔδεραν ἀλύπητα... Κι ὁ Τοῦρκος τὸ εἶχε πάρει κατάκαρδα νὰ πατήσῃ τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγιοῦ. Ὅλα ἔδειχναν τὴν κόλαση. Τὰ πάντα εἶχαν σαρωθῆ ἀπ' τὶς θεομηνίες κι ἀπ' τὰ ἀσκέρια τοῦ ὄχτροῦ. Καὶ ὅμως, Παπαγιώργη μου, ἐκεῖ μέσα

κρατοῦσαν οἱ ραγιαδες... Τὸ ἔθνος εἶχε ἀναστηθῆ! Κ' ἐγώ; Ἐγὼ βρισκόμουν ἡσυχος στὸ στρατόπεδο τοῦ Πασᾶ. Κυνηγός του, βλέπεις, δὲν εἶχα ἄλλην ἔγνοια ἀπ' τὸ νὰ φροντίζω τὸ τραπέζι του, τὸ τραπέζι ἐκείνου ποὺ ξεκλήριζε τὸ γένος...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Καὶ τί νὰ ἔκανες;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Τί νὰ ἔκανα; Βέβαια... μοῦ κρατοῦσε τὴ φαμελιά μου στὴν Ἄρτα... Θεέ μου, σχώρεσέ με... Ἄς εἶναι... Μιὰ νύχτα σὰν τὶς ἄλλες... ἀλλὰ ὄχι, δὲν ἦταν ἐκείνη σὰν τὶς ἄλλες. Ἦμουν Χριστιανὸς καὶ δὲν ἤξερα ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἔμαθα πὼς ἦταν παραμονὴ Χριστουγέννων! (Κινεῖ τὸ κεφάλι του σὰν νὰ ἐλεεινολογῇ τὸν ἑαυτό του). Λοιπὸν ἐκείνη τὴ νύχτα εἶχα πέσει γιὰ ὕπνο. Ἦθελα νὰ ξεκουράσω λίγο τὸ κορμί μου καὶ τὸ μυαλό μου. Ἐμενα στὴν ἴδια σκηνὴ μὲ ἓναν ἀρβανίτη, τὸν Ἀλῆ. Καλὸς ἄνθρωπος. Οὔτε ἐγὼ οὔτε κι αὐτὸς ξέραμε τί ἦταν αὐτὸ ποὺ γινόταν γύρω μας καὶ τί νόημα εἶχε. Ἔτσι μᾶς εἶχαν κάμει τῆς ζωῆς τὰ βάσανα νὰ μὴν ξέρουμε καὶ νὰ μὴ μπορούμε νὰ ξεχωρίσουμε τίποτα. Σὰν τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθᾶνε τὸ θέλημα τοῦ ζευγολάτη, ἀκολουθούσαμε καὶ μεῖς τὸν ἀφέντη μας χωρὶς ἄλλες ἀξιώσεις... Ἐγὼ ἦμουν εὐχαριστημένος, ποὺ μπορούσα νὰ σέρνω τὸ κεφάλι μου στοὺς ὤμους καὶ νὰ ζῶ τὴ φαμελιά μου... Καὶ στὸν Ἀλῆ ἔφτανε, ποὺ πολεμοῦσε καὶ χόρταινε ἀπ' τὸ πλιάτσικο... Καὶ ζούσαμε ἀδερφωμένοι Χριστιανὸς ἐγὼ, Μουσουλμᾶνος ἐκεῖνος... Εἶχαμε ξεπέσει τόσο πολὺ, ποὺ δὲν εἶχαμε νοῦ γιὰ Θρησκείες καὶ γιὰ Πατρίδες... Λοιπὸν, αὐτὴ τὴ νύχτα, ποὺ κοιμόμουν μὲ τὸν Ἀλῆ, εἶδα ἓνα ὄνειρο, φοβερὸ ὄνειρο, ποὺ δὲ θὰ τὸ ξεχάσω ποτέ! (Σβῆνει τὸ φῶς καὶ σὲ λίγα λεπτὰ ἀνάβει καὶ παρουσιάζεται τὸ στρατόπεδο τοῦ Ὁμῆρ Βρυώνη. Σὲ μιὰ σκηνὴ φαίνονται ποὺ κοιμοῦνται ὁ ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ καὶ ὁ ΑΛΗ ΑΓΑΣ).

ΣΚΗΝΗ Α΄.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ - ΑΛΗΣ

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Μὴ ὀρέ... (Πετιέται ἀπ' τὸν ὕπνο τρομαγμένος - βλέπει πὸ ἐπικρατεῖ ἡσυχία καὶ ἀνακάθεται καταϊδρωμένος). Θεέ μου, τί εἶναι τοῦτο; Βάλε τὸ χέρι σου καὶ γλύτωσε τὰ παιδιὰ μου...

ΑΛΗΣ: (Ποῦ τὸν ξύπνησαν οἱ φωνές τοῦ Γούναρη) Τί ἔχεις, ὀρέ Γούναρη; Τί οὐρλιάζεις ἔτσι;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (μὲ τὸ χέρι στὸ μέτωπο σὰν νὰ πονῆ) Ἕνα ὄνειρο, Ἄλῃ ἀγᾶ, μὲ τρόμαξε. Κακὸ ὄνειρο. Κύριε, φύλαξε...

ΑΛΗΣ: Καὶ δὲν ντρέπεσαι, ὀρέ. Κρίμα σου νὰ σκιάζεσαι ἀπ' τὰ ὄνειρα. Σὲ καλό σου. Κι ἄμα χρειαστῆ νὰ πολεμήσης; Τί θὰ κάμης τότε; Ἄμα μπλέξης καὶ σὲ κυνηγᾶνε μὲ κανένα γιαταγάκι; Ἕ; Ὅπως ἔπαθα προχτὲς ἐγὼ ἐκεῖ κάτω μὲ κείνους τοὺς σκύλους... (Σιγή) Λοιπόν; Τί ἦταν;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἦτανε ζωντανὸ ὄνειρο, Ἄλῃ. Μοῦ ἔκοψε τὸ αἷμα.

ΑΛΗΣ: (Ἀνασηκώνεται καὶ βάνει καπνὸ στὸ τσιμπούκι του) Πές μου το, ὀρέ, κ' ἐγὼ νὰ σοῦ τὸ ξηγήσω.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Καημένε Ἄλῃ, τί νὰ ξηγήσης;

ΑΛΗΣ: Πές το, ὀρέ. Εἶσαι φίλος ἢ ὄχι;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Αὐτὸ τὸ ξέρεις. Τί ρωτᾶς; Τὰ βάσανα τῆς ζωῆς, μᾶς ἔχουν ἐνώσει. Εἴμαστε ἀδέρφια. Ἔχω μυστικὰ ἀπὸ σένα;

ΑΛΗΣ: Αὐτὸ λέω κ' ἐγώ. Πές το καὶ μὴ φοβᾶσαι.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Δὲ φοβᾶμαι... μᾶ....

ΑΛΗΣ: Πές μου τὴν καρδιά σου, ὀρέ Γούναρη. Μπέσα. Τί διάολο;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἄλῃ, ἀπὸ χρόνια, ὅπως ξέρεις, δουλεύω στοῦ ἀφέντη τοῦ Ὁμέρ Πασᾶ. Δουλεύω, ὅπως καὶ σύ, γιὰ νὰ ζήσω τὰ παιδιὰ μου. Ἐσὺ πολεμᾶς, μὰ κ' ἐγὼ πολεμᾶω μ' ἄλλον τρόπο γιὰ νὰ γιομίζω τὸ τραπέζι του μὲ κυνήγια. Μὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι σὰν ἐσένα ἐλεύθερος....

ΑΛΗΣ: Τὸ ξέρω. Τί νὰ σοῦ κάμω;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Σωστά, τί νὰ μοῦ κάμης; Ἡ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ Πασᾶ, στὴν Ἄρτα.

ΑΛΗΣ: Τί θέλεις; Φοβᾶσαι τίποτε; Δὲ σὲ καταλαβαίνω.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ναί, φοβᾶμαι... Ἄν εἶχα κ' ἐγὼ τὰ παιδιὰ μου... Ἄν μπορούσα κ' ἐγὼ νὰ τὰ βλέπω, ὅπως καὶ σὺ τὰ δικά σου... Ἄλῃ, πολὺ ὑποφέρω. Τί κάνουν τὰ παιδιὰ μου; Δὲ βασιτιέται ἄλλο αὐτὸ τὸ μαρτύριο. Θὰ σκάσω!

ΑΛΗΣ: Καφο – Γούναρη...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πρῶτα τοὺς ἔβλεπα μέσα - μέσα. Τώρα τὰ πράματα ἄλλαξαν... Παντοῦ ἀναταραχές. Ὁ πόλεμος ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια ἔχει ἀνάψει γιὰ καλά. Ἀπ' τὴν

Ἄρτα ὡς ἐδῶ κάτου στὸ Μεσολόγγι χαλάει ὁ κόσμος... Πῶς νὰ μάθω, ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ φτάσῃ ὡς ἐδῶ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο; Τὰ δικὰ σας τὰ ἔχετε ἀσφαλισμένα καὶ ὁμως σὰς τρώει ἢ ἔγνωια τους. Σκέψου κ' ἐμένα... Εἶσαι πατέρας καὶ ξέρεις τὸν καημὸ τους.

ΑΛΗΣ: Καλά, ὀρέ, καὶ δὲ θὰ χαθοῦνε. Τί θὰ πάθουν (Σιγῇ) Ἔλα τώρα, πές μου τὸ ὄνειρο.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ναί... Εἶδα τὴ γυναῖκα μου καὶ τὰγγελοῦδια μου σ' ἓνα τραπέζι χαρᾶς.

ΑΛΗΣ: Α...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἦταν τραπέζι πλούσιο σὰν νὰ ἔτρωγαν πασάδες. Ἔτρωγαν κ' ἔπιναν, γλεντοῦσαν καὶ χαχάνιζαν ἀσυλλόγιστα. Εἶχανε φορέματα χρυσοῦφानτα. Τὰ μάτια τους ἔλαμπαν καὶ τὰ μάγουλά τους ἦταν ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγούλα. Κι ἀναγάλλιαζε ἢ καρδιά μου, Ἄλῃ, κ' ἔλεγα : «Ἄς ὑποφέρω ἐγώ, ἀφοῦ ζοῦνε τὰ παιδιὰ μου εὐτυχισμένα». Δὲν ξέρω τί τραπέζι ἦταν αὐτό....

ΑΛΗΣ: Ποιοὶ ἄλλοι ἦτανε;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Δὲν ἦταν ἄλλοι. Δὲν ἔβλεπα ἄλλους. Ξέρω κ' ἐγώ;

ΑΛΗΣ: Πές παρακάτου.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἦθελα νὰ πάω κοντά τους. Δὲν ἦτανε κανένας νὰ μ' ἐμποδίσει καὶ ὁμως δὲν τὸ κατάφερα. Ἔβαζα τὴ δύναμή μου, μὰ τίποτα δὲν ἔκανα. Τί ἦτανε;

ΑΛΗΣ: Λέγε, ὀρέ.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Καὶ κεῖ ποῦ καμάρωνα καὶ χαιρόμουνα, βλέπω ξάφνου καὶ ξεπροβάλλει ἀπὸ πίσω ἓνας δράκοντας...

ΑΛΗΣ: Τί λές, μωρέ;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Δράκοντας φοβερός, μὲ φτερά... ἓνα τέρας (μὲ φρίκη) Εἶχε τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα, ποῦ τίναξαν σπίθες. Σέρνονταν ἀργά - πολὺ ἀργά. Τὸ δέρμα του ἦταν χρυσοπράσινο, ποῦ σὰν μαγνήτης σὲ τραβοῦσε νὰ τὸ κοιτᾶς. Κι ἂν ἤθελες, δὲ μποροῦσες νὰ κουνηθῆς...

ΑΛΗΣ: Σὲ χάβωσε.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τὸ στόμα του ἔχασκε ἔτοιμο γιὰ νὰ καταπιῇ. (μορφάζει σὰν ν' ἀνατριχιάζει) Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο, κουλουριάζεται, ὕστερα μακραίνει, γίνεται τόσο (δείχνει μὲ τὴν ὀργυιά του). Τὰ παιδιὰ μὲ τὴ μάνα τους τραγουδᾶνε καὶ γλεντᾶνε χωρὶς νὰ ὑποψιάζονται τίποτα. Ἄξαφνα τὸ τέρας πετιέται ὀλόρθο... (Σηκώνεται) Θεέ μου! (μὲ ἀγωνία) Χύνεται στὰ παιδιὰ ἀκράτητο. Ἦθελα νὰ πεταχτῶ νὰ προστατέψω τὰ παιδιὰ μου, μὰ δὲ μποροῦσα. Οὔτε νὰ φωνάξω κατάφερα. Παράλυτα κρατιοῦνται τὰ χέρια μου καὶ τὰ γόνατα καὶ ἢ λαλιά μου εἶχε κοπῆ. Λίγο καὶ θὰ τὰ κατάπινε... Δὲν ξέρω τότε πῶς ἔκαμα καὶ νίκησα! Ἔβγαλα μιὰ φωνὴ δυνατὴ «μὴ ὀρέ!» (Σκουπίζεται σὰν νὰ ἔχη ἰδρώσει - κάθεται - σιγῇ) καὶ ξύπνησα... Δὲ μπορῶ νὰ συνέρθω ἀκόμα. Φοβᾶμαι, Ἄλῃ. Τρέμω γιὰ τὰ παιδιὰ μου.

ΑΛΗΣ: (Σοβαρὰ) Μὴ φοβᾶσαι, μπράτιμε. Τὰ παιδιὰ δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι φίλος εἶναι. Φίλος τὰ φυλάει καὶ μὴ φοβᾶσαι.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τί φίλος τὰ φυλάει, ποὺ πῆγε νὰ τὰ χάψη;

ΑΛΗΣ: Σώπα καὶ θὰ ἰδῆς. Δὲ θὰ μείνουμε χρόνια ἐδῶ κάτου. Τί διάλο; Θὰ πᾶμε καὶ στὰ παιδιά μας.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τόσον καιρὸ τὸ λέμε αὐτὸ (κινεῖ τὸ κεφάλι μὲ ἀπελπισία).

ΑΛΗΣ: Ἄκου ἐμένα ποὺ σοῦ λέω. (Κοιτάζει κατὰ τὴν πόρτα ἐπιφυλακτικὰ) Θὰ ξεμπερδέψῃ κι αὐτὸ καὶ μάλιστα γλήγορα. Σώθηκαν τὰ ψέματα.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Δὲ σὲ καταλαβαίνω. Ξέρεις τίποτα, Ἄλῃ;

ΑΛΗΣ: (Σὰν νὰ συνέρχεται) Α... ὄχι... Τί θέλεις νὰ ξέρω; Ἀλλά...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Κάτι μοῦ κρύβεις, Ἄλῃ. Κάποιο μυστικὸ ξέρεις. Βλέπεις, ποὺ δὲ μ' ἐμπιστεύεσαι;

ΑΛΗΣ: Μά, τί νὰ σοῦ πῶ; Τί νὰ ξέρω; (Σιγή).

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Κρίμα... κ' ἐγὼ σ' ἔπαιρνα γιὰ φίλο.

ΑΛΗΣ: Ἐλα, ὀρέ... Τί νὰ σοῦ πῶ; Δὲν... κάνει...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἐ, βέβαια... Σὲ ποιόν νὰ τὸ πῆς; Τί εἶμαι ἐγώ; Ἐνα πουλημένο κορμί. Ἐνας χαμένος εἶμαι... Τί θέλω;

ΑΛΗΣ: Ὅρὲ Γούναρη, εἶναι τρανὸ μυστικὸ. Πῶς νὰ σοῦ τὸ μαρτυρήσω; (Σιγή) Θὰ τὸ κρατήσης, ἂν σοῦ τὸ φανερώσω;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Σταθερὰ) Νά σοῦ πῶ. Ἦ μὲ ἐμπιστεύεσαι πέρα γιὰ πέρα καὶ μοῦ τὸ λὲς ἢ ... πάψε. Δὲ θέλω ν' ἀκούσω τίποτα.

ΑΛΗΣ: (Σκέπτεται) Ἐλα ἴδῶ, ὀρέ Γιάννη. Λέω νὰ σοῦ τὸ πῶ. Ἄς εἶσαι Χριστιανός. Ἐγὼ σ' ἔχω φίλο γκαρδιακὸ καὶ δὲ φοβᾶμαι. (Κοιτάζει ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνή) Ἐλα κάτσε (κάθονται). Τὸ εἶπαμε στοὺς πασάδες ὀρθὰ - κοφτὰ: ἢ παίρνομε τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγίου γλήγορα ἢ φεύγομε ἀπὸ ἴδῶ. Διάολε ντέ... Δὲ θὰ σαπίσουν μέσα σὲ τοῦτο τὸ βάλτο τὰ παλληκάρια τῆς Γκεκαριᾶς. Δὲ βασιτεῖται ἄλλο, ὀρέ. Τόσα μιλεούνια ἀσκέρι νὰ ξευτελίζωνται ἀπὸ λίγους παλιοραγιαδες! Ἐ;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Κινεῖ τὸ κεφάλι) Σωστὰ εἶναι αὐτά, μὰ δὲ γίνεται τίποτα. Κρατᾶνε γερὰ ἐκεῖ μέσα. Ὅπως πᾶνε τὰ πράματα, φοβᾶμαι πῶς ἐδῶ θ' ἀφήσουμε τὰ κόκκαλά μας...

ΑΛΗΣ: (Χαμογελάει πονηρὰ) Σὲ λίγες μέρες, Γούναρη, θὰ χαροῦμε τὶς φαμίλιες μας. Ἄκου με ἐμένα.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Σ' ἀκούω, μὰ δὲν καταλαβαίνω... Θὰ μὲ σκάσης.

ΑΛΗΣ: (Σηκώνεται καὶ κοιτάζει πάλι ἔξω) Ἄκου λοιπόν, φίλε μπεσαλῆ (Ἐμπιστευτικὰ) Αὔριο θαμπὰ κάνουμε τὸ γιουρούσι. Οἱ ραγιαδες ἔχουνε γιορτὴ.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τί γιορτὴ!;

ΑΛΗΣ: Ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ πῶ κι αὐτό; Ἐχουνε Χριστούγεννα.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἄ... Χριστούγεννα.

ΑΛΗΣ: Τὴ νύχτα αὐτοὶ θὰ τραβήξουν ξέγνοιαστοὶ γιὰ τὶς ἐκκλησιές. Ἐτσι τὸ κάστρο μένει ἀφύλαχτο καὶ τὸ παίρνομε. Γιορτὴ ποὺ ἔχει νὰ γίνη!..

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ὅπως θέλει ὁ Θεός.

ΑΛΗΣ: Ὁ Ὅμῆρ πασαῶς μάζωξε στὴ σκηνή του τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ τὰ κανόνισαν ὅλα. Μέσα στὸ κάστρο εἶναι ὡς 500 ποὺ πολεμᾶνε. Πολεμᾶνε, μὰ τὴν ἀλήθεια, μὲ καρδιὰ καὶ τὴ νύχτα ξαναχτίζουσι τὶς χαλάστρες, ποὺ ἀνοίγουνε τὰ κανόνια μας. Ὡς πότε ὅμως θὰ βαστοῦσαν κ' ἔτσι;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Καὶ πῶς θὰ γίνῃ;

ΑΛΗΣ: Θὰ χτυπήσουμε στὸ μέρος ποὺ βλέπει κατὰ τὴ Βαράσοβα. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ πιὸ ἀδύνατο μέρος. Ἄμα αὐτοὶ σημάνουν τὰ σήμαντρα γιὰ νὰ πᾶνε στὶς ἐκκλησιές, ἐμεῖς θὰ κάμουμε τὸ γιουρούσι. Ποῦ νὰ τὸ φανταστοῦν; Ἔτσι θὰ μποῦμε μὲ εὐκολία. (Σιγῇ) Δὲ λέω πῶς ἔτσι ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Θὰ τοὺς ἡ βαρέσουμε μπαμπέσικα. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι παλληκαριὰ καὶ δὲν πρέπει σ' Ἀρβανιτάδες... Μὰ οἱ Πασάδες τὸ θέλουν ἔτσι. Λοιπόν, νὰ ποὺ τὰ βάσανά μας θὰ πάρουν γλήγορα τέλος. Σὲ λίγες μέρες πιάνουμε τὴν Ἄρτα καὶ βλέπουμε τὰ παιδιὰ μας... (προχωρεῖ πρὸς τὴν ἔξοδο καὶ βγαίνει).

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ὅπως εἶπε ὁ Θεός...

ΣΚΗΝΗ Β΄.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΟΥΝΑΡΗΣ (μόνος)

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Σιγή - ὁ Γ. βηματίζει ἀργὰ) Λοιπόν; Ἔχουνε Χριστούγεννα... (Μορφάζει) Ἄς τελειώση, βρὲ ἀδερφέ, αὐτὴ ἡ ἱστορία. Νὰ πᾶμε κ' ἐμεῖς στὰ σπίτια μας. (Σιγή) Ἄν τὸ ἤξεραν... Ἄν ἤξεραν τί τοὺς περιμένει... Καὶ τί με νοιάζει ἐμένα; (Σιγή) Τί κουταμάρες βάζω στὸ μυαλό μου. Τίποτα... Ἄς τελειώση τὸ πανηγύρι. (Κάνει 2-3 βήματα) Ἄν τὸ ἤξεραν... Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ πῆ; Χριστιανὸς δὲν τὸ ξέρει ἄλλος ἀπὸ μένα... Γι' αὐτὸ οἱ Ἀρβανιτάδες τροχᾶνε τὰ σπαθιά τους. Κακότυχοι, τί σᾶς περιμένει. Θὰ φορέσετε τὰ καλά σας καὶ θὰ πᾶτε με τὶς γυναῖκες σας καὶ με τὰ παιδάκια σας στὶς ἐκκλησιὲς ξέγνοιαστοὶ νὰ προσκυνήσετε... Καὶ ἔκει θάρθουν κρυφὰ νὰ σᾶς πελεκήσουν! (Σκέπτεται) Κουταμάρες... Γιατί νὰ τὸ μαρτυρήσω; Κι ἂν με καταλάβουν; Πᾶνε τὰ παιδιὰ μου... (Σκέπτεται-ιδρώνει-σκουπίζεται) Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου. Τί νὰ κάμω; Βέβαια, εἶμαι Χριστιανός... μὰ πὲς πὼς δὲν ξέρω τίποτα. Ἄς εἶχα τὰ παιδιὰ μου ἀσφαλισμένα. Πὼς νὰ πάω τώρα ἄρον - ἄρον νὰ τὰ καταδικάσω; (Σιγή) Καὶ ὅμως ἀπὸ μένα κρέμεται ἡ τύχη τὸσων ἀνθρώπων, τὸσων Χριστιανῶν... Θεέ μου... (σταυροκοπιέται). Τί ἔχει νὰ γίνῃ... (ὄραματίζεται). Τὸ Μεσολόγγι θὰ κουρσευτῇ. Οἱ ἐκκλησιὲς θὰ γίνουν ἀχούρια τῶν μπέηδων καὶ τὰ δισκοπότηρα θὰ τὰ κάμουν κρασοπότηρα οἱ πασάδες. Οἱ ἄντρες θὰ σφαγοῦν... κ' οἱ γυναῖκες θὰ συρθοῦν στὰ χαρέμια... Τὰ παιδιὰ ὀρφανεμένα, θὰ γυρίζουν σὲ ξένους τόπους μέσα στὴν καταφρόνια... Μεγάλο κριμα... Ἄν ἤξεραν ... Μὰ ἂν τὸ μαρτυρήσω καὶ μ' ἀνακαλύψουν; Θεέ μου. Γοργὸς ὁ Τάταρος θὰ τρέξῃ στὴν Ἄρτα καὶ τότε... (μὲ φρίκη) τὰ κορμιὰ τῶν παιδιῶν μου θὰ ριχτοῦν στοὺς σκύλους καὶ τὰ κεφάλια τους μπηγμένα στὰ παλούκια θὰ τὰ φέρνουν γύρω τριγύρω στοὺς δρόμους τῆς Ἄρτας παράδειγμα στοὺς ραγιᾶδες... Καὶ θὰ φταίω ἐγώ, ὁ πατέρας τους. Ἄ... δὲν θὰ τὸ κάμω αὐτό. Εἶμαι Χριστιανὸς καὶ Ἑλληνας... μὰ τί φταίω; Ἄς μὴν πᾶνε στὶς Ἐκκλησιές. Ἄς μείνουν νὰ φυλᾶνε. (Σκέπτεται) Θεέ μου, πρέπει νὰ μάθουν. (Σιγή) Πρέπει νὰ μάθουν. Κι ἂν τοὺς τὸ πῶ, θὰ με πιστέψουν; Κ' ἔχουν δίκιο. Ποιὸς εἶμαι ἔγω; (Κλαίει) Χριστιανὸς εἶμαι ἔγω; Τέτοιες μέρες καὶ νὰ βρίσκωμαι στ' ἀσκέρι τοῦ ὀχτροῦ; Ἐνας ραγιᾶς καὶ νὰ στρώνω τὸ τραπέζι τοῦ Πασᾶ; Τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ πνίγει τὴν Πατρίδα στὸ αἶμα; Θεέ μου, σχώρεσέ με. (Σηκώνει τὸ κεφάλι ψηλὰ) Ἔχω πέσει λοιπὸν τόσο βαθειὰ στὴν ἀτιμία; Χρειάστηκε νὰ μπλέξω ἔτσι γιὰ νὰ καταλάβω; Χρειάστηκε νὰ πέσουν ἀπάνω μου τόσες ψυχές γιὰ νὰ ξεστραβωθῶ; Πρέπει νὰ μάθουν. Νὰ μὴν πᾶνε στὶς Ἐκκλησιές. Νὰ περιμένουν στὸ κάστρο γιὰ νὰ περιποιηθοῦν, ὅπως ξέρουν, τὸν ὀχτρό. (Σταυροκοπιέται) Θεέ μου, ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου! (Κάθεται στὸ κρεβάτι του - Σὲ λίγο φέρνουν ἕναν αἰχμάλωτο).

ΣΚΗΝΗ Γ΄.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ - ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ - ΤΟΥΡΚΟΣ

ΤΟΥΡΚΟΣ: Γειά σου, ὀρὲ Γούναρη.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Γειά σου. Τί τρέχει; Ποιός εἶν' αὐτός;

ΤΟΥΡΚΟΣ: Ποῦ εἶναι ὁ Ἄλῃ ἀγᾶς; Πιάσαμε τοῦτον ἐδῶ καὶ θέλω νὰ τοῦ τὸν παραδώσω.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πάει ἔξω... σὲ δουλειά. Περιμένέ τον.

ΤΟΥΡΚΟΣ: Θ' ἀργήση;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Δὲν ξέρω. Βιάζεσαι;

ΤΟΥΡΚΟΣ: Ναί. Τί λὲς ἐσύ; Τί νὰ κάμω;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τί νὰ σοῦ πῶ;

ΤΟΥΡΚΟΣ: Τί νὰ τὸν κάμω τοῦτον τὸν σκύλο; Θὰ τὸν ἀφήσω σὲ σένα.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Τί εἶμαι γώ; Δὲν ξέρω... Πῶς θὰ τὸν ἀφήσης σ' ἐμένα;

ΤΟΥΡΚΟΣ: Ἔχω ἐντολὴ νὰ τὸν παραδώσω σὲ σένα, ἂν δὲν βρῶ τὸν Ἄλῃ. Πρόσεξέ τον λίγο. Θὰ τρέξω γιὰ τὸν Ἄλῃ

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: *(Κοιτάζει τὸν αἰχμάλωτο)* Καλά. Μὴν ἀργήσης.

ΤΟΥΡΚΟΣ: Θὰ μάθουμε πολλὰ ἀπ' αὐτόνε... *(φεύγει)*.

ΣΚΗΝΗ Δ΄.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ - ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Ἦστερ' ἀπὸ ὀλίγο) Εἶσαι Μεσολογγίτης;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: (Πολὺ στενοχωρημένος - ἀργεῖ ν' ἀπαντήσῃ) Ναί.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πῶς τὰ κατάφερες καὶ πιάστηκες;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἔτσι τ'άφερε ἡ ὀργή.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ποῦ σ' ἔπιασαν;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Εἶχα βγεῖ ἀπ' τὴν τάπια γιὰ δουλειά, Καὶ σὺ τί εἶσαι ποῦ
ρωτᾷς;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (μὲ πίκρα) Τί εἶμαι γώ; Φίλος εἶμαι.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Δὲ μοῦ χρειάζεται ἡ φιλία σου.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Εἶμαι κι' ἐγὼ Ἕλληνας.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἕλληνας; Εἶσαι καὶ σὺ αἰχμάλωτος;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ὅχι.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Φαίνεσαι. Δὲ μοιάζεις γιὰ αἰχμάλωτος... Τί γυρεύεις ἐδῶ;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (ντροπιασμένος) Ξέρω τί βάνεις μὲ τὸ νοῦ σου. Δὲν εἶμαι ὅπως
νομίζεις. Ἡ κατάρρα τ'άφερε κ' εἶμαι κ' ἐγὼ ἐδῶ.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Δὲν καταλαβαίνω. Ἄν εἶσαι Χριστιανός, πῶς σ' ἔχουν μὲ τὰ
καλά;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Θέλεις νὰ πῆς γιατί μ' ἐμπιστεύονται; Γιατί εἶμαι κάτι
χειρότερο ἀπὸ αἰχμάλωτος. Ἐγώ...

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: (διακόπτει) Εἶσαι...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Μὴν τρέχῃς. Δουλεύω, εἶναι ἀλήθεια, γι' αὐτούς.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Καὶ δὲν ντρέπεσαι ποὺ τὸ λές;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ντρέπομαι καὶ ποὺ τὸ λέω καὶ ποὺ τὸ κάνω. Μά, πίστεψε. Δὲ
μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλιῶς.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἀκούω παράξενα πράματα καὶ θέλεις νὰ σὲ πιστέψω; Ἕνας
Χριστιανὸς στὴ δούλεψη τοῦ ὀχτροῦ, ποὺ χτυπάει ἄγρια τὸ γένος! Τί εἶσαι λοιπόν; Πῶς
μπορεῖς καὶ μένεις μέσα σὲ τοῦτο τὸ βρωμάσκερο; Μέσα σὲ τούτη τὴ λυκοφωλιά;
Εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι προδότης;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Σῶπα γιὰ τὸ Θεό. Πίστεψέ με. Πολλὲς φορὲς ἔκλαψα γιὰ τὸ
κατάντημά μου. Λὲς πῶς δὲ μὲ τρώει τὸ σαράκι;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ξέρω κ' ἐγώ; Ἀκατανόητα πράματα. Εἶσαι Χριστιανὸς καὶ
βρίσκεσαι ἐδῶ μέσα. Πονᾷς γιὰ τὸ ραγιᾶ καὶ ὑπηρετεῖς τὸν τύραννο. Μὰ τὸ Θεό, δὲν
εἶμαστε καλά. Ἄνθρωπέ μου, δὲ σχωριέσαι μὲ τίποτα!

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Κοιτάζει λίγο ἔξω) Τὴ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιά μου τὰ κρατάει ὁ Πασᾶς στὴν Ἄρτα γιὰ νὰ μ' ἔχη στὸ χέρι. Ὅλους θὰ τοὺς ἔσφαζε, ἂν ἀρνιόμουν νὰ τὸν ὑπηρετήσω. Αὐτὸ εἶναι τὸ βᾶσανό μου. (σιγῇ) Τί λὲς τώρα;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: (Τὸν κοιτάζει λίγο) Μπορεῖ νάχης λίγο δίκιο. Μά, ὅσο καὶ νᾶναι, βοηθᾶς τὸν ἐχτρὸ κ' εἶναι μεγάλο κακὸ αὐτό.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ναί. Μά, πίστεψε, κι ἀπὸ ἔδῳ ἔχω κάμει πολλὰ καλὰ σὲ δικούς μας. Ἐχω γλυτώσει πολλοὺς ἀπὸ φυλακὴ κι ἀπὸ λεπίδι. Κολάκευα τὸν Πασᾶ καὶ τοὺς Ἀγάδες καὶ πετύχαινα πολλὰ.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Μ... γιὰ νὰ σοῦ ἔχουν τόσην ἐμπιστοσύνη...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Μὴ βάνης τίποτα μὲ τὸ νοῦ σου. Ξέρω πὼς ἔπρεπε νᾶμαι κ' ἐγὼ μὲ σᾶς ἢ κάπου ἄλλοῦ, ἐκεῖ ποὺ τὰδέρφια μας πολεμᾶνε μὲ τὴ λαχτάρα τῆς λευτεριάς... Ἀλλά...

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Δὲν ξέρω... Δὲ ρωτᾶτε πὼς περνοῦμε κ' ἐμεῖς ἐκεῖ μέσα. Δυὸ μῆνες τώρα κλεισμένοι... (σιγῇ) Ἄν ἤξερες, δὲ θὰ καθόσουν ἐδῶ καὶ δὲ θὰ μοῦλεγες γιὰ παιδιά καὶ γιὰ γυναῖκες.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἐχεις παιδιά; Εἶσαι παντρεμένος;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Δὲν ξέρω τί εἶμαι. (αὐστηρὰ) Ξέρω ὅμως τί εἶσαι σύ. Θέλεις νὰ σοῦ τὸ ξαναπῶ;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Γιατί εἶσαι τόσο σκληρός;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Λὲς πὼς εἶσαι Χριστιανός... Τί ἔκαμες τόσον καιρό; Δὲν ἔμαθες ποτὲ τίποτα νὰ τὸ μὴνύσης σ' αὐτοὺς ἐκεῖ μέσα; Ἀλλά... λησμόνησα. Ἄν σὲ πάρουν μυρωδιά, πᾶνε τὰ παιδιά σου! Κ' ἔχουν ψυχὴ τὰ δικά σου τὰ παιδιά...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Εἶναι κακὸ ν' ἀγαπᾶω τὰ παιδιά μου; Ἄν εἶχες παιδιά, δὲ θὰ μιλοῦσες ἔτσι.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἐ, λοιπόν, μάθε. Ἐχω κ' ἐγὼ παιδιά, ποὺ τὰγαπᾶω ὅσο ἀγαπᾶς καὶ σὺ τὰ δικά σου. Καὶ ὅμως, ὅταν μὲ διάταξαν νὰ βγῶ νὰ παραμονέψω, ὑπάκουσα. Καὶ ἤξερα ἕκατὸ τὰ ἕκατὸ πὼς δὲ θὰ ξαναγυρίσω... Πρέπει, βλέπεις, νὰ θυμόμαστε ὅλα τὰ παιδιά τοῦ κόσμου καὶ ὄχι μόνο τὰ δικά μας...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (σιγῇ) Ἄν ἤξερες...

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Βλέπω τὰ καμώματά σου καὶ καταλαβαίνω. Τί θέλεις νὰ ξέρω;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Κοιτάζει πάλι ἔξω) Γιὰ πὲς μου. Φυλᾶνε πάντα στὰ προχώματα; Φυλᾶνε καλὰ;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Νάτα μας... Κουβέντες θέλεις νὰ μοῦ πάρης; Ἀρχίζεις, βλέπω, νὰ ξεσκεπάζεσαι. Σὰ δὲ ντρέπεσαι!

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Σοῦ ὀρκίζομαι στὰ παιδιά μου... Δὲ σκέφτομαι τίποτα κακό. Ἐλα, πὲς μου; φυλᾶνε καλὰ;

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Αὐτὸ τὸ ξέρετε καλὰ. Τὸ Μεσολόγγι δὲν ἔχει τίποτα κάστρα καὶ ὅμως σᾶς ἔχει σπάσει τὰ μοῦτρα τόσες φορές.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (τὸν πλησιάζει) Ἄν γινότανε, νὰ ποῦμε, κανένα γιουρούσι

ἄξαφνα τὴ νύχτα, τί λές; Θὰ κρατήσουν; (τὸν κοιτάζει στὰ μάτια) Πές μου.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Πῶς μιλάς ἔτσι; Ξέρεις τίποτα; Γιὰ τὸ Θεό!

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (μὲ ἀπόφαση) Ἄκου. Εἶναι τρανὸ μυστικό. Ὁ ὄχτρος ἐτοιμάζεται. (ἐμπιστευτικά) Αὔριο τὰ χαράματα θὰ κάμουν γιουρούσι.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Τί λές; Πῶς τὸ ξέρεις;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Μὴ ρωτᾶς.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Πρέπει νὰ τὸ μάθουν.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πρέπει νὰ τὸ μάθουν. Πρέπει νὰ βρεθῆ τρόπος.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ κάμω τίποτα.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ὅχι. Κι ἂν σ' ἄφηναν νὰ φύγης, δὲ θὰ μπορούσες ποτὲ νὰ βγῆς ἀπὸ δῶ μέσα. Οὔτε καὶ μένα θὰ μᾶφηναν ζωντανό. Κι ὅλα θὰ πῆγαιναν χαμένα...

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Τί νὰ γίνῃ; Πρέπει νὰ μάθουν.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ἐχω πάρει τὴν ἀπόφασί μου.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἀδερφέ μου, σχώρα με, ποὺ σὲ πῆρα γιὰ...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (διακόπτει)... προδότη; Δὲν ἔπεσες καὶ πολὺ ὄξω. Μόνο ποὺ τώρα θὰ προδώσω γιὰ νὰ σώσω τοὺς δικούς μας. Αὐτοὶ τῶχουν σίγουρο πῶς θὰ μποῦν μέσα στὸ Μεσολόγγι, ἂν βαρέσουν τὴν ὥρα ποὺ οἱ ραγιαδες θάχουν πάει στὶς ἐκκλησιές. Χριστούγεννα, βλέπεις... Ὑπολογίζουν νὰ βροῦν τὶς τάπιες ἀφύλαχτες.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Τοὺς ἄτιμους! Τί κακὸ ἔχει νὰ γίνῃ... Πῶ... Πῶ... Πρέπει νὰ μάθουν...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πρέπει νὰ μάθουν... Εἶναι πολὺ δύσκολο ὅμως. Γιὰ τοὺς Τούρκους, ὅπως κι ἂν ἔχη τὸ πρᾶμα, εἶμαι Χριστιανός. Ὅλοι μὲ ξέρουν. Ἄμα μὲ ἰδοῦν νὰ ξεκόβω γιὰ τὸ κάστρο, θὰ μὲ ὑποφιαστοῦν... καὶ θὰ μὲ σκοτώσουν. Ἄν ποῦμε πῶς κατορθώνω νὰ πλησιάσω, δὲ θὰ γλυτώσω ἀπὸ κείνους, γιὰτὶ μὲ πιστεύουν γιὰ φίλο τῶν Τούρκων... Καὶ ὅμως πρέπει νὰ πλησιάσω... Θὰ κάμω ὅ,τι μπορέσω κι ὁ Θεὸς βοηθός.

ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ: Ἄν πῆγαινες κατὰ τὴ θάλασσα... Τάχα πῶς προχωρεῖς πιὸ πολὺ γιὰ κунήγι. Θᾶφτανες κοντὰ χωρὶς νὰ σὲ πάρουν εἶδηση... (σιγῇ) Βέβαια, θὰ ξεγράψης τὴ ζωὴ σου...

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Ὅλα τᾶχω ξεγράψει... καὶ τὴ ζωὴ μου καὶ τὰ παιδιά μου, ὅπως καὶ σὺ τὰ δικά σου, ἀδερφέ μου. Δὲ σοῦ κρύβω πῶς σκέφτομαι τὰ παιδιά μου, ποὺ θὰ χαθοῦν σίγουρα, καὶ μαχαίρια νιώθω στὴν καρδιά μου... Ἀλλά, πῶς νὰ γίνῃ; Δὲν πρέπει ν' ἀφήσω νὰ γίνῃ ἓνα τόσο μεγάλο κακὸ. Ἦρθαν ἔτσι τὰ πράματα, ὥστε νὰ κρέμεται ἀπ' τὰ χέρια μου ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. (συγκινημένος) Τὰ παιδιά μου, τὸ ξέρω, θὰ τὰ σφάξουν... Μοῦ τῶειπε τῶνειρο. Ὁ δράκοντας παραμονεύει καὶ θὰ τὰ καταπιῆ... (γυρίζει κατὰ τὸ μέρος τῆς Ἄρτας) Παιδιά μου, στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ εἶμαστε ὅλοι! (ἀκούγονται ὁμιλίες ἀνθρώπων ποὺ πλησιάζουν - στὸν αἰχμάλωτο) Κάτσε κεί... (ὁ αἰχμάλωτος κάθεται σὲ μιὰν ἄκρη μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι - ὁ Γούναρης ἐτοιμάζει τὰ σύνεργά του γιὰ κунήγι προσποιεῖται τὸν εὐθυμο σφυρίζοντας ἓνα τραγούδι - ἔρχεται ὁ Ἄλῆς μὲ τὸν Τοῦρκο, ποὺ εἶχε φέρει τὸν αἰχμάλωτο).

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ - ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΣ - ΑΛΗΣ - ΤΟΥΡΚΟΣ

ΑΛΗΣ: Γειά σου, ὄρε Γούναρη. Α... αὐτὸς εἶναι ὁ σκύλος;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Αὐτός.

ΑΛΗΣ: (στὸν αἰχμάλωτο) Τί ἤρθες νὰ κάμης ἐδῶ, ὄρε μπουνταλᾶ: ἤρθες νὰ μάθης τὰ μυστικά μας, ἔ; (κοιτάζοντας μὲ νόημα τὸ Γούναρη) Ἄμ για σένα τᾶχουμε... (πλησιάζει στὸν αἰχμάλωτο καὶ τὸν πιάνει ἀπ' τὸ γιανῶ) Σήκω ἀπάνου, ὄρε χαζόπραμα. (Ὅπως τὸν ἔχει πιασμένον τὸν τινάζει ἄγριος) Πές μας, ὄρε ἄτιμε, τί ἤρθες νὰ κάμης ἐδῶ; Μίλα, ὄρε... (τὸν ραπίζει) Νά... (Κοιτάζει τὸν Γούναρη, ποὺ ξέρει τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιθέσεως ποὺ ἐτοιμάζεται) Ἔγνοια σας καὶ θὰ μάθετε πολὺ γλῆγορα τί σᾶς περιμένει ἐκεῖ μέσα, σκύλοι τοῦ διαόλου... (τὸν σπρώχνει σὲ μιὰ γωνιά).

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Αλῆ, ἐγὼ φεύγω. Πάω γιὰ παπιά.

ΑΛΗΣ: Ἄπο τώρα, ὄρε; Γιατί βιάζεσαι;

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: Πρέπει νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὰ κατατόπια. Πρέπει νὰ ξέρω κατὰ ποῦ θὰ τραβήξω τὸ βράδυ (κοιτάζονται φευγαλέα μὲ τὸν αἰχμάλωτο) Ἔχω ὄρεξη, σήμερα, Ἄλῆ. Πολλὴ ὄρεξη. Θέλω νὰ πετύχω καλὸ κυνήγι. Γειά σας.

ΑΛΗΣ: Στὸ καλό, ὄρε καὶ καλὴν ἐπιτυχία.

ΓΟΥΝΑΡΗΣ: (Μὲ μάτια ποὺ λένε πολλὰ) Ἀμήν, νὰ δώση ὁ Θεός!

ΑΥΛΑΙΑ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

(Σβήνει τὸ φῶς καὶ σὲ λίγο μὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλαίας παρουσιάζεται ἡ σκηνὴ τοῦ Προλόγου - Ὁ Καλόγερος συνεχίζει διηγούμενος στὸν Παπαγιώργη)

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ὑστερα τί ἔγινε; Τὸ ἔμαθαν τὸ μυστικὸ μέσα στὴν πόλη;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Ναί. Ἔτρεξα. Κανένας δὲν ὑποψιάστηκε τὸν κυνηγὸ τοῦ Πασᾶ. Ἔτσι τράβηξα εὐκολὰ κατὰ τὴν θάλασσα. Ἔτρεχα, ἔτρεχα μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ λόγγο... Εἶχα καταξεσχιστῆ ἀπ' τὰ παλιούρια καὶ τὰ βάτα... Μοῦ ἔδινε φτερά ἢ ἀγωνία κι ὁ πόθος νὰ φτάσω γλήγορα, νὰ σώσω τόσες ψυχὲς ποὺ κιντύνευαν ἐκεῖ μέσα στὴ φτωγὴ πολιτεία... Κάπου στάθηκα. Ἄρχισα ἄθελά μου νὰ σκέπτομαι... Ἡ Ἄρτα, τὰ παιδιὰ μου, ἡ γυναῖκα μου, ὁ δράκοντας. τοῦ ὄνειρου, ὅλο κακὲς σκέψεις δούλευαν στὸ ἔρημο μυαλό μου... Νὰ πάω; Νὰ μὴν πάω; Μιὰ καμπάνα μὲ ξύπνησε ἀπ' τὸ νέο ὄνειρο... Γκλάν - γκλάν... ἀκούστηκε ἀπ' τὴν Πολιτεία ἢ καμπάνα... κι ἀνατρίχιασα γιὰ τὴ σκέψη ποὺ εἶχα κάμει λίγο πρὶν. Συνῆρθα... ἔκαμα τὸ σταυρό μου καὶ τράβηξα μπροστὰ γιὰ νὰ τελειώσω τὸ χρέος μου. Ἐφτασα στὴ θάλασσα. Κρύφτηκα μέσα σὲ κάτι καλάμια σὰν ἀγρίμι καὶ περιμένα. Εἶδα σὲ λίγο νὰ περνᾷ μιὰ βάρκα. Βγῆκα ἀπ' τὸν κρυφῶνα κι ἄρχισα νὰ κάνω νόημα μ' ἓνα πανί. Ἡ βάρκα τραβοῦσε κατὰ τὸ Μεσολόγγι. Κάποια ὥρα ἔστριψε πρὸς τὸ μέρος μου. Ζύγωσε. Μέσα ἦτανε δυὸ παλληκάρια... Ὁ ἓνας γραμματικὸς τοῦ Μακροῦ, ὅπως μοῦ εἶπε ἀργότερα. Τοῦ εἶπα ποιὸς εἶμαι. Τοῦ φανέρωσα τὸ μυστικὸ. Τοῦ εἶπα νὰ μὴν πᾶνε στὶς Ἐκκλησιές... νὰ φυλάξουν, νὰ περιμένουν...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Τί καλά!

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: Δὲν ἤθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ μὲ πιστέψῃ. Ἀγωνίστηκα νὰ τὸν κάμω νὰ πιστέψῃ πὼς λέω ἀλήθεια. Ἐκλαψα, ὀρκίστηκα, ἔκαμα τὸ σταυρό μου... Ἐφυγε χωρὶς νὰ μοῦ πῆ τίποτα... Καὶ τί ἤθελα; Νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεμιστὴς τὸν ὀμόφυλο, ποὺ βρισκόταν τέτοιες στιγμὲς στ' ἀσκέρι τοῦ ὀχτροῦ; (Σιγῇ) Ἐγύρισα πίσω μὲ τὴν ἀγωνία στὴν καρδιά... Εἶπα νὰ φύγω... μὰ σκέφτηκα πὼς θὰ μὲ ὑποψιάζονταν σίγουρα γι' αὐτὸ ποὺ ἔκαμα... Ἐφτασα στὸ στρατόπεδο ἀργά... (σιγῇ).

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Πίστεψαν;

ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ: (Σὰν νὰ μὴν ἄκουσε) Τὸ στρατόπεδο βρισκότανε στὸ ποδάρι. Ἄντρες ντύνονται βιαστικά, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φυσέκια καὶ στουρνάρια μοιράζονται. Δοκιμάζονται τὰ σπαθιά... Οἱ δερβισάδες μὲ τὰ πράσινα σαρίκια τρέχουν ἀπ' ἐδῶ, τρέχουν ἀπὸ 'κεῖ παρακινώντας γιὰ τὸν πόλεμο καὶ τάζουνε χίλια γρόσια σὲ κείνον ποὺ θὰ πρωτοανεβῆ στὸ κάστρο, δέκα φλωριά στὸν καθέναν ἀπὸ κείνους ποὺ θὰ περάσουν πρῶτοι τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν τὶς σκαλωσιές. Καὶ τάζουν κι ὅλο τάζουν... (μὲ φωνὴ δυνατὴ μιμεῖται) «Τὰ πλούτη τῶν ἀπίστων στὰ παλληκάρια, ἡ γῆ στὸν Ἀλλάχ!» Ἄστρο δὲ φαίνεται. Μπροστὰ σὰν ἓνας ἡσκιος ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα ὑψώνεται ἡ Βαράσοβα, τὸ ἄγριο βουνό. Ὅχτακόσιοι Ἀρβανῆτες διαλεχτοὶ βγῆκανε σὰ δρόλαπας κι ἀκολουθοῦν χιλιάδες... Κρύβονται μέσα στὰ χαντάκια, λίγες ὀργυιὲς μακρὰ ἀπ' τὸ κάστρο... Τὶ στιγμὲς πέρασα... Νὰ μὲ πίστεψαν; Ἀλλοίμονο ἂν δὲν μὲ πίστεψαν... Ἡ καρδιά μου πάει νὰ σπάσῃ... (Σιγῇ). Σὲ λίγο οἱ καμπάνες ἄρχισαν νὰ σημαίνουν χαρούμενα...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Δὲ σὲ πίστεψαν λοιπόν;

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: Δὲν ἄργησα νὰ καταλάβω. (Μὲ πρόσωπο χαρούμενο) Ὁ λόγος μου πιστεύτηκε.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Δόξα σοι ὁ Θεός! (Σηκώνεται).

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: Χτυποῦσαν οἱ καμπάνες, μὰ οἱ πολεμιστὲ περίμεναν στίς θέσεις τους. Ὅλοι στίς θέσεις τους καὶ πετσοκόβουν τὸν ὄχτρο. Χαλασμοὺς κόσμου γίνεται. Πιστόλες βροντοῦν, σφυρίγματα κι ἀλόγων χλιμιντρίσματα γιομίζουν τὸν ἀέρα... (Σιγή) Σὲ λίγο χαράζει... καὶ στὴν ἀχνὴ λάμψη τῆς αὐγῆς φαίνονται ὅλα. Οἱ Σκιπιτάρηδες φεύγουν πίσω κυνηγημένοι ἀπ' τοὺς σκλάβους, ποὺ κράτησαν γερά. Ἐκαμα τὸ σταυρό μου καὶ κάποια στιγμή, δὲ βάσταξα καὶ φώναξα «Δόξα σοι ὁ Θεός!» Μὰ βρόντηξε κοντὰ μου μιὰ φωνὴ λυσασμένη «ἄ, μωρὲ προδότη, χαίρεσαι, ἔ;» Ἦτανε ὁ Ἀλῆς καὶ ρίχτηκε ἀπάνω μου, εἶχε καταλάβει... Κυλιστήκαμε στὸ χῶμα. (ὁ Παπαγιώργης ἀγωνιᾷ). Ἐγὼ πρώτη φορὰ ποὺ ἐνιωθα νὰ ἔχω δύναμη. Δὲν εἶχα μάθει, βλέπεις, ποτὲ πῶς οἱ σκλάβοι μποροῦν.

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ὑστερα;

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: (Κάπως περήφανα, μὲ ἱκανοποίηση) Ὁ Ἀρβανίτης, ξαφνιασμένος γιὰ τὴν ἀντίσταση τοῦ ταπεινοῦ σταυραδερφοῦ του, ποὺ δὲν τὴν περίμενε, λάχτιζε τὴ γῆς καὶ βλαστήμαγε κι ἔβριζε... Τὸ πάλαιμα δυνάμωσε... καὶ κάποια στιγμή τοῦ πῆρα τὸ μαχαίρι καὶ τὸν ἐσκότωνα...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Δόξα σοι ὁ Θεός! (Σιγή) Ὑστερα: Δὲν σὲ κατάλαβαν;

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: Δὲν ἐπερίμενα ἐκεῖ. Ἔφυγα. Κρύφτηκα. Ἐπέρασα τόπους καὶ γκρεμούς, ἐλαχτάρησα, ἐπείνασα, ἔζησα μέρες καὶ νύχτες σὰν ἀγρίμι καὶ ὕστερα ἀπὸ βάσανα, ποὺ δὲν τᾶχει περάσει ἄνθρωπος, ἔφτασα ἐκεῖ ἀπάνω... Ἐκεῖ ἔμαθα (μὲ συγκίνηση) πῶς ἔσφαξαν τὰ παιδιὰ μου καὶ τὴ μάνα τους... (Σιγή) Ξαναγύρισα ἐδῶ κάτου... Ἐδῶ σὲ τοῦτο τὸν τόπο, ποὺ εἶχα βρεῖ τὸ δρόμο μου, τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔμεινα γιὰ πάντα. Ἐζήσα μέσα στοὺς δικούς μας, πολέμησα μαζί τους...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Ἐμαθαν ποιός εἶσαι; Ἐμαθαν πῶς ἐσύ...

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: (διακόπτει) Ποτὲ δὲν τοὺς εἶπα ποιός εἶμαι, ποτὲ δὲν ἐφάνερωσα τὸ μυστικό μου... Εἶσαι ὁ πρῶτος ποὺ τὸ μαθαίνεις... (Σιγή) Ἀργότερα, ὅταν ἔγινε Ἑλληνικό, ἦρθα ἐδῶ καὶ ὑπηρέτησα τὸ Χριστό, ποὺ εἶχα προδώσει...

ΠΑΠΑΓΙΩΡΓΗΣ: Εἶναι μεγάλη ἡ θυσία σου, πάτερ Κωνσταντίνε.

ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ: Τίποτα δὲν εἶναι μεγάλο, παιδί μου, ὅταν αὐτὸ εἶναι χρέος καὶ ὅταν μ' αὐτὸ πρόκειται νὰ κάμης καλὸ. (Ἀργὰ) Ἐχασα τὰ παιδιὰ μου... ἔσωσα ὅμως χιλιάδες ἀνθρώπους... καὶ ὑπηρέτησα τὴν πίστη μας... Δόξα ἅς ἔχη ὁ Θεός... (Κάνουν κ' οἱ δυὸ τὸ σταυρό τους).

ΑΥΛΑΙΑ

ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟ ΑΠΟΒΡΑΔΙΣ.

Καὶ περνοῦν τὰ μεγάλα χρόνια μὲ φωτιά. Στὸ Μεσολόγγι τώρα πολεμάει ὄλο τὸ Ἕθνος μέσα στὸ κάστρο «κάστρο ἀπὸ χῶμα, ποῦχε ψυχὴ περήφανη, ψυχὴ ἀπὸ ἀτσάλι...» καὶ γίνεται ὁ «Φράχτης» «τὸ μαρμαρένιο ἀλώνι τῆς λευτεριᾶς τοῦ κόσμου μὲ νικητὴ τὸν Διγενῆ!»

Κι ἀρχίζει τὸ δράμα τῆς ἀρρώστειας καὶ τῆς πείνας. Καὶ τραβᾶνε οἱ μάρτυρες τοῦ κόσμου «κορμιὰ σκυφτὰ μισόγυμνα, ἄρμοι καὶ κατακλείδια ἀχνὰ ξεπεταγμένα, μάτια βαθουλιασμένα, κουφάρια ἀπ' τὴ συμφορὰ γονατισμένα, ἐνὸς κόσμου ἄλλου πλάσματα» τραβᾶνε μπροστὰ μὲ τὴ λαχτάρα τὴν ἀγιάτρευτη τῆς λευτεριᾶς, ποῦ κυριεύει, ὡς τὴ νύχτα ἐκείνη ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς, ὡς τὴ νύχτα τῶν Βαγιῶνε στίς 10 Ἀπριλίου τοῦ 1826...

Κ' ἔγινε... καὶ ποιὸς ξέρει νὰ πῆ τί ἔγινε; Ἕνα ἀστραπόκαμα... Καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ μιλάη γιὰ τέτοια θαύματα χωρὶς νὰ τρέμη;

«Τὰ πιὸ γλυκά, τὰ πιὸ ἀκριβὰ τραγούδια
τ'ἀνθρώπινα τὰ χεῖλη δὲν τὰ λένε...
Τὰ πιὸ γλυκά, τὰ πιὸ ἀκριβὰ τραγούδια
βουβὰ οἱ ψυχὲς τὰ τραγουδοῦν καὶ... κλαῖνε ...»

...Ἕνα Σάββατο ἀποβραδὶς, ἀνήμερα Λαζάρου, πάει τὸ ἀκριβὸ μας τὸ τραγούδι, χάθηκε τὸ Μεσολόγγι τὸ πικρό... Ἐκεῖ τώρα «μιᾶς σπιθαμῆς καπνιὰ στρωμένη», «τόπος σκοτεινὸς καὶ βροντερός, ποῦ σκιροῦσε ὅπως τὸ κλωνιὶ τὸ στάρι στὴν πέτρα τοῦ μύλου, ὅπως ὁ χόχλος στὸ νερὸ ποῦ ἀναβράζει».

Ἔτσι «μέσα ἀπ' τὴν καπνίλα, ποῦ ἦταν γιομάτη βροντὴ κι ἀστροπελέκι, μιὰ γυναῖκα μὲ φόρεμα μαῦρο σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἷμα, ποῦ τὴν ἄγγιζε ἡ σπίθα κ' ἐσβενότανε, ἐφώναξε μὲ φωνὴ ποῦ νικοῦσε τοῦ πολέμου τὴν ταραχὴ» γιὰ ν' ἀκουστῆ στὰ πέρατα τοῦ κόσμου πὼς ἀπ' τὸ μαρτύριο καὶ τὴ θυσία τοῦ Μεσολογγιοῦ θὰ ἀναστηθῆ μιὰ Ἑλλάδα, ποῦ, ὅσο κι ἂν εἶναι τῆς μοίρας τῆς νὰ σταυρώνεται συχνὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἄλλων, θὰ τραβᾶη πάντα στὸ δρόμο τῆς περήφανη καὶ χωρὶς συμβιβασμοῦς καὶ χωρὶς ὑπολογισμοῦς, γιὰτὶ πιστεύει πὼς θ'ἀρθῆ μιὰ μέρα, ποῦ θὰ σκεπάσῃ κάθε τι ποῦ ἔχει βραχῆ καὶ ζυμωθῆ μὲ αἷμα Ἑλληνικό, κάθε κομμάτι γῆς, ποῦ ἔχει σπαρθῆ μὲ κόκκαλα Ἑλληνικὰ τρισαγιασμένα!

Η ΕΞΟΔΟΣ

Δημοτικό

- Ἐνα Σαββάτο διάβαινα ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. 1
 Ἦταν Σαββάτο ἀποβραδὶς ἀνήμερα Λαζάρου
 Κ' ἔπιασε μιὰ φιλὴ βροχὴ κ' ἦταν λαμπρὸ φεγγάρι
 Κι' ἄκουσα ἀντρίκεια κλάματα, γυναίκεια μοιρολόγια...
 Κλαίνει μανάδες γιὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ γιὰ μάνες 5
 Κ' οἱ ἀδερφὲς γιὰ τσ' ἀδερφοὺς, πάλι ἀδερφοὺς δὲν κάνουν.
 Δὲν κλαίνει γιὰ τὸ σκοτωμὸ μηδὲ γιὰ τὴν ἀρρώστεια.
 Μόν' κλαίνει, ποὺ τοὺς ἔλειψεν ὁ ζαῖρὲς τρεῖς μῆνους.
 Δίχως ψωμί, δίχως νερὸ καὶ δίχως καὶ μεντάτι...
 Φάγανε γάτες καὶ σκυλιὰ κι' ἄλογα καὶ μουλάρια! 10
- Τρανὸ ντελάλι βάρεσαν μέσα στὸ Μεσολόγγι
 Συνέλευση νὰ κάνουνε τὸ πῶς νὰ πορευτοῦνε,
 Τὸ πῶς νὰ νταγιαντήσουνε μ' ἓνα Σουλτὰν Μαχμούτη.
 Οἱ στρατηγοὶ συνάχτηκαν στὴν Πιτροπὴ νὰ πᾶνε,
 Στοῦ Παπαδιαμαντόπουλου καὶ στὴν Ἀρχὴ τοῦ τόπου. 15
 Κ' ἓνας τὸν ἄλλον ἔλεγε κ' ἓνας τὸν ἄλλον λέει:
 «Ἀδέρφια, τί νὰ κάμουμε στὸ χάλι ποὺ μᾶς ἤϊρε;
 Τρεῖς μῆνοι τώρα πέρασαν, ποὺ ὁ ζαῖρὲς ἐσώθη...
 Φάγαμε ἀκάθαρτα σκυλιὰ καὶ γάτες καὶ ποντίκια...
 Τὸ Βασιλάδι ἔπεσε, τ' Ἀντελικὸν ἔχάθη! 20
 Ἦρθαν καὶ τὰ καράβια μας καὶ πάλε πίσω πᾶνε...
 Παιδιὰ, νὰ προσκυνήσουμε, παιδιὰ, νὰ μὴ χαθοῦμε...»
 Κι ὁ Κότσικας τοὺς φώναξε κι ὁ Κότσικας τοὺς λέει:
 «Μηγάρις εἶμαι νιόνυφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω;
 Παιδιὰ μ', νὰ νταγιαντήσουμε ἀκόμα μιὰ βδομάδα, 25
 Θ' ἀρθοῦν τὰ Σπετσογυδραϊώτικα κι αὐτὸς ὁ Μιαούλης
 Καὶ θὰ μᾶς φέρη ζαῖρέ, θενάρθη καὶ μεντάτι,
 Μεντάτια θὰ μᾶς ἔρθουνε κι ἀπ' τὸν Καραϊσκάκη...»
- Βαρεῖα Τουρκιὰ τοὺς πλάκωσε στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου,
 Τὸ Βασιλάδι κλείσανε, στὴν Κλείσοβα διαβῆκαν. 30
 Κι ὁ Κότσικας κυαλάριζεν ἀπ' τὴ μεγάλη τάπια
 Τὶ εἶν' τὸ κακὸ ποὺ γίνεται ὄξω στὸ Βασιλάδι...
 «Νὰ στείλουμε μιὰ πάσσαρα χαμπέρι νὰ μᾶς φέρη
 μὴν ἦρθαν τὰ Σπετσογυδραϊώτικα κι αὐτὸς ὁ Μιαούλης...»
 «Τί λές, Θανάση Κότσικα, μεγάλε ἀρχηγέ μας 35
 Ποῦθε νὰ πάη πάσσαρα, ποῦθε νὰ πάη προιάρι,
 Ποὺ ἡ θάλασσα πλημμύρισε ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ πλοῖα
 Καὶ γιόμισαν καὶ τὰ ρηχὰ ταράτσες καὶ λαντσόνια;
 Μπροστὰ ναι τὰ Ἀλτζερίνικα καὶ πίσω οἱ Τριπολῖνοι
 Καὶ μέσ' στὴ λίμνη οἱ τσάταρες, λάντσες τῶν караβιῶνεν 40
 Κι ὅλο τριγύρω στέκεται ὁ στόλος τοῦ Σουλτάνου!»

- «Νὰ στείλουμε ἓναν ἄνθρωπο νᾶχη φτερὰ στὰ πόδια
Γιὰ νὰ μᾶς πάη τὰ γράμματα εἰς τὸν Καραϊσκάκη,
Γιὰ νᾶρθη αὐτὸς ἀπέναντι μεντάτι νὰ μᾶς κάμη».
- «Ποῦθε νὰ πᾶν τὰ γράμματα καὶ ποῦθε νὰ περάσουν 45
Στοὺς Μύλους εἶν' ὁ Κιουταχῆς καὶ στὸ Μποχώρι Ἀράπης
Κ' ἔχουν χιλιάδες ἑκατὸ πεζούρα καὶ καβάλλα,
Ἔχουν καὶ τουλεμένηδες εἰς τὴν καβαλλαρία»...
- Θανάση Κότσικας φώναξε, Θανάση Κότσικας λέει:
«Γιὰ μάστε τὰ μικρὰ παιδιὰ, βάλτε τα στὰ ζεμπίλια 50
Καὶ μάστε καὶ τοὺς γέροντες, ἀρρώστους, λαβωμένους,
Βάλτε τους στὸν Τουμπχανέ, στὸ Μύλο νὰ καοῦνε,
Νὰ μὴν τοὺς εὔρη ἢ Ἀραπιὰ καὶ τοὺς περιφρονέψη...
Ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ χωρισμοῦ ποὺ θ' ἀποχωριστοῦμε...
Παιδιὰ μ' νὰ μεταλάβουμε, νὰ ξομολογηθοῦμε... 55
Ἀδέρφια, ἄς πολεμήσουμε τοὺς Τούρκους σὰ λιοντάρια
Καὶ τὸ γιουρούσι ἄς κάμουμε γιὰ νὰ διαβοῦμε πέρα!»
- Ἐπῆγαν καὶ συνάχτηκαν στὸ ἔρημο σαράγι·
Φιλεῖ ἦ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα...
- Στις πέντε ἀρχινήσανε, στις ἕξη φτάνει ἡ ὥρα 60
Καὶ στις ἑφτά ἐκάμανε τὸ φοβερὸ γιουρούσι.
Τρεῖς κολωνοῦλες ἔγιναν μέσ' στοῦ Μακρῆ τὴν τάπια.
Μπροστὰ πηγαίν' οἱ δυνατοὶ καὶ πίσω οἱ ἀδυνατοὶ
Καὶ παραπίσω τὰ παιδιὰ, γυναῖκες καὶ κορίτσια.
Πρώτη κολώνα, ποῦβγαινε μέσ' στοῦ Μπραῆμ τὴν τάπια, 65
-Ποιὸς ἔχει ἀτσάλι τὴν καρδιά νὰ στέκεται νὰ βλέπη!-
Χέρια μὲ χέρια πιάστηκαν, μὲ τὰ σπαθιά χτυπιοῦνται!
Τὸν Κότσικα σκοτώσανε, τὸν Κότσικα βαροῦνε
Καὶ «πάλε πίσω!» φώναξαν... Τσακίσαν τὸ γιοφύρι
Καὶ μέσ' στὴ χώρα μπήκανε καὶ μέσ' στὸ κάστρο πᾶνε. 70
Ἄλλοι τραβοῦν στὴ θάλασσα κι ἄλλοι τὴ ράχη-ράχη,
Πᾶνε καὶ στὴν «Τερίμπιλε» πᾶνε καὶ στὴ «Λουνέττα»,
Βρίσκουν Ἀράβους κι Ἀλβανούς, ποὺ τᾶχανε πιασμένα...
Ὅσοι πῆραν τὸ βουνὸ βουνό, τὸν Ἅγιο Συμεῶνα,
Εὔρηκαν τὸν Μουστάμπεη, τὴ ράχη εἶχε πιασμένη. 75
Μιὰ μπαταριά τοὺς ἔδωκε, τοὺς κόβει μέσ' στὴ μέση!
Τότ' ὁ Μακρῆς τοὺς φώναξε, τότ' ὁ Μακρῆς τοὺς λέει:
«Παιδιὰ μου, Ρουμελιῶτες μου καὶ σεῖς παιδιὰ δικά μου,
Τραβᾶτε τὰ λαμπρὰ σπαθιά νὰ μὴ μᾶς πάρη ἡ μέρα!»
Καὶ τὰ σπαθιά τραβήξανε, πετᾶνε τὰ ντουφέχια... 80
Σὰν τὰ λιοντάρια ρίχτηκαν καὶ σὰν ἀητοὶ περάσαν!
Τότε ὁ Μουστάμπεης φώναξε: «Κονιάροι κι Ἀρβανίτες,
Κάμετε τόπο νὰ διαβοῦν, γιὰτ' εἶναι πεινασμένοι!
Δὲ συλλογιοῦνται θάνατο, κούρασμα δὲ φοβοῦνται!».

Κι ἀφοῦ τοὺς ἐξημέρωσε κι ἀφοῦ τοὺς πῆρε ἡ μέρα,
Ἄλλοι διψᾶνε γιὰ νερὸ κι ἄλλοι ψωμὶ ζητᾶνε... 85

Πάλε ὁ Μακρῆς τοὺς φώναξε, πάλε ὁ Μακρῆς τοὺς λέει:
«Παιδιά μ', νὰ νταγιαντήσουμε στὸν Πλάτανο νὰ πᾶμε,
Νὰ μετρηθοῦμε μιὰ φορά, νὰ ἰδοῦμε ποιοὶ μᾶς λείπουν...
Μήνα μᾶς λείπουν ἑκατό, μηγγάρις καὶ διακόσοι 90
Πέντε χιλιάδες εἴμαστε
καὶ μείναμε ἑφτακόσοι!

Παιδιά μ', μᾶς λείπει ὁ Κότσικας,
Μᾶς λείπει ὁ ἀρχηγός μας... 94

Ο ΑΝΑΣΤΗΜΕΝΟΣ

Μονόπρακτο-Ἐμπνευσμένο ἀπ' τὸ
διήγημα τοῦ ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ
ὁ «Ἀναστημένος» (Συλλογὴ «Τὰ μεγάλα χρόνια»)

ΑΓΝΩΣΤΟΣ :	γέροντας ὡς	70	Χρονῶν
ΑΣΗΜΑΚΗΣ :	»	»	65
ΣΤΕΦΑΝΟΣ :	»	»	45
ΓΙΑΝΝΗΣ :	»	»	15

Ἡ σκηνὴ στὸ Μεσολόγγι 35-40
χρόνια ὕστερα ἀπ' τὴν Ἔξοδο

ΣΚΗΝΗ Α΄.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ - ΓΙΑΝΝΗΣ - ΑΓΝΩΣΤΟΣ

(Στὸ Μεσολόγγι νύχτα σὲ μιὰ ταβέρνα. Ὁ Στέφανος κι ὁ Γιάννης συγυρίζουν. Σὲ λίγο ἔρχεται δειλὰ ὁ Ἄγνωστος καὶ σωριάζεται σ' ἓνα κάθισμα. Τὸν πλησιάζει ὁ Στέφανος).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ἀπὸ ποῦ ψυχοπατέρα; (ὁ Ἄγνωστος δὲν ἀπαντάει). Θέλεις νὰ πιῆς;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (πολὺ κουρασμένος) Ἀπὸ πολὺ μακριά. Ἔχω μέρες πολλὲς ποὺ περπατῶ. Εἶπα πῶς δὲ θὰ φτάσω...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Καημένε... Φαίνεσαι ξένος, ἔ;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Δὲν εἶμαι ξένος.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Πῶς;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ. Ἀπὸ ἔδῶ εἶμαι...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Μεσολογγίτης; Μπᾶ...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Naί... (Κουνάει θλιβερὰ τὸ κεφάλι του). Μεσολογγίτης, ἀλλά...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Πῶς σὲ λένε; Δὲ σὲ ξέρω.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Τὸν κοιτάζει) Ἐσὺ τίνος παιδί εἶσαι;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ἐγὼ εἶμαι ξένος, ἀπ' τὴ Θεσσαλία, μὰ ἔχω ἀπὸ μικρὸς ἐδῶ στὸ Μεσολόγγι. Ἐδῶ μεγάλωσα κ' ἔζησα. Ἄν ἦσουν, ὅπως λές, Μεσολογγίτης, θὰ σὲ ἤξερα. Ὅλους τοὺς Μεσολογγίτες τοὺς ξέρω.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ποῦ νὰ μὲ ξέρης, παιδί μου, ἐμένα; Λεῖπω πόσα χρόνια... πολλὰ χρόνια. Οὔτε ποὺ θάχες γεννηθῆ ἐσύ, ὅταν ἐγὼ ἔφυγα. Κανεὶς δὲ μὲ ξέρει ἐμένα... Ὑστερα, ἓνας χαμένος ἄνθρωπος εἶμαι... Τοὺς χαμένους ποιὸς τοὺς ξέρει;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Γιατί χαμένος; Κανένας δὲν εἶναι χαμένος. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰ βάσανά του. Ἔννοια σου... (σιγῆ) Πιάσαμε τὴν κουβέντα κι ἀλησμόνησα, τί θὰ πάρης;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Φέρε ὅ,τι θέλεις. Νὰ ξέρης ὅμως... δὲν ἔχω χρήματα...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Μὴ στενοχωριέσαι... Γιάννη, φέρε ἓνα πενηντάρι κρασί (ὁ Γ. πάει νὰ φέρῃ τὸ κρασί). Πεινᾶς, γέροντα; Δὲ θέλω νὰ ντραπῆς (ὁ Ἄγνωστος σκύβει τὸ κεφάλι). Γιάννη, φέρε καὶ ψωμί.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Σ' εὐχαριστῶ, παιδί μου. Φαίνεσαι καλός... (Ὁ Γιάννης φέρνει τὸ ψωμί καὶ τὸ κρασί. Ὁ Ἄγνωστος ἀρχίζει ντροπαλὰ νὰ τρώῃ. Ὁ Στέφανος κι ὁ Γιάννης τὸν ἀφήνουν μὲ διάκριση...).

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Ἀφοῦ φάῃ λίγο). Στὴν ὑγείά σου, παιδί μου.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Νᾶσαι καλά. (Σὲ λίγο ὁ Στέφανος τὸν πλησιάζει). Γέροντά μου, νὰ μὲ συμπαθᾶς. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ἀπ' τὴ σκλαβιά...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: (Ἐκπληκτος) Μωρέ, τί λές; Ἀπ' τὴ σκλαβιά; Κ' εἶσαι Μεσολογγίτης;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ναί. Ἀπ' τὴ σκλαβιά καὶ Μεσολογγίτης.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: (Κάνει τὸ σταυρό του) Παναγία σῶσε! Καὶ πόσα χρόνια λείπεις;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ξέρω κ' ἐγώ; Θᾶναι σαράντα χρόνια...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Σαράντα χρόνια; Τότε, ἦσουν στὸν πόλεμο τοῦ Μεσολογγίου; Πῶς κατάντησες ἔτσι;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ἦμουν... στὸ σῶμα τοῦ Καπετὰν Μακροῦ. Ζῆ, μωρέ, ὁ καπετὰν Δημήτρης; (Ὁ Γιάννης πλησιάζει).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ὅχι... Εἶναι λίγα χρόνια, ποὺ πέθανε. (Σιγῆ) Πές μας πῶς ἔγινε τότε; Ἐσὺ θὰ ξέρης καλά...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Θὲ σᾶς πῶ. Μᾶς εἶπαν ὅσοι γλυτώσαμε νὰ συναχτοῦμε στὰμπέλι τοῦ Κότσικα. Τί κάνει ὁ Θανάσης Κότσικας

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Χάθηκε, λένε, κείνη τὴ βραδυά. Χάθηκαν κι ἄλλοι τότε. Ἐνας Μάγερ, ἓνας Παπαδιαμαντόπουλος... (σιγῆ) Γιὰ τὸν Κότσικα ἔχουνε νὰ ποῦνε.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ναί, ἦταν ἓνα παλληκάρι κ' ἓνας ὁμορφος ἄντρας! Ἀλλά, παιδί μου, ποιός δὲν ἦταν παλληκάρι; Ὅλοι τοὺς ἀπ' τὸν πιὸ τρανὸ ὡς τὸν πιὸ μικρὸ ἔκαναν τὸ χρέος τοὺς. Γιὰ νὰ καταλάβης: ἡ ἀρρώστεια, ἡ πείνα, τὸ θανατικό, οἱ λαχτάρεις τοῦ πολέμου δὲ μᾶς τσάκισαν. Γυναῖκες, ἄντρες, παιδιά, ὅλοι τὸ ἴδιο ἦταν. Καὶ κείνοι, ποὺ δὲν κρατοῦσαν ἄρματα, δὲν ἦταν κατώτεροι. Ναί... ὁ Μάγερ, ποὺ εἶπες πρωτύτερα, ἔβγαζε ἐφημερίδα κ' ἦτανε καὶ ξένος. Εἶχε ὅμως καρδιά. Μέρα καὶ νύχτα δούλευε. Ἔπρεπε νὰ γίνονται γνωστὰ στοὺς ἔξω, στοὺς ξένους, ὅσα γίνονταν ἐδῶ μέσα. Καὶ τὰ μάθαιναν ἀπ' τὴν ἐφημερίδα του τὰ «Χρονικά», ποὺ ἔβγαζε μὲ τόσον κίνδυνο καὶ μόχθο μέσα σ' ἐκείνη τὴν κοσμοχλασιά... Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος ἦτανε βουλευτὴς ἀπ' τὴν Πάτρα καὶ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς, ποὺ κυβερνοῦσε τὶς μέρες ἐκείνες τὸν ἀγῶνα στὸ Μεσολόγγι. Λίγες μέρες πρὶν ἀπ' τὴν ἔξοδο βρέθηκε στὴ Ζάκυνθο. Τὰ πράματα εἶχαν φτάσει στὸ ἀπροχώρητα καὶ μποροῦσε, ἂν ἤθελε, νὰ μείνη ἐκεῖ καὶ νὰ σωθῆ. Καὶ ὅμως... Ξαναγύρισε γιὰ νὰ πεθάνη ἐδῶ μέσα!

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Λοιπόν; Εἶπατε νὰ συναχθῆτε ὅσοι θὰ γλυτώνατε στὰμπέλι τοῦ Κότσικα.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ἄ, ναί... λίγο πιὸ ἄπ' τὸ μοναστήρι τοῦ Ἀη-Συμιοῦ. Τί νύχτα ἦταν ἐκείνη! Ὁ Θεὸς νὰ μὴ δώση νὰ τὴ ζῆση οὔτε ὀχτρός μου. Μανᾶδες παράδιναν μὲ σπαραγμὸ στὸ γέρο Καψάλη μικρὰ κι ἀρρωστα παιδιά, ποὺ σοῦ ράγιζαν τὴν καρδιά μὲ τὸ κλάμα τοὺς. Γερόντοι καὶ γρηῆς ἔπαιρναν ἐκεῖ θέση. Ἐχανες τὸ μυαλό σου κι ἂς καμωνόσουν νὰ φανῆς σκληρός, ὅπως τὸ ἤθελε ἡ περίσταση. Θυμᾶμαι... εἶχε πιάσει μιὰ ψιλὴ βροχὴ κ' ἔκανε κρύο. Ὑστερα βγῆκε τὸ φεγγάρι, ἓνα λαμπρὸ φεγγάρι. (Ἀργά) Ξημέρωνε τῶν Βαγιῶνε... Τρανὴ γιορτῆ... Ἐμεῖς ὅμως ἔπρεπε νὰ ἐτοιμαστοῦμε γιὰ τὸ πανηγύρι τῆς σφαγῆς... Ἡ ὥρα ζύγωνε. Ὡς κι αὐτὴ ἡ ἀναπνοή μας εἶχε κοπῆ. Κάποιαν ὥρα ἀκούστηκαν ἀπ' τὸ βουνὸ ντουφεκιές... καμιὰ διακοσαριὰ ντουφεκιές. Ἦταν τὸ σύνθημα... Ἔτσι εἶπαν. Καταλάβαμε πῶς δὲν εἶχαμε νὰ

περιμένουμε σοβαρὴ βοήθεια.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Δὲν κατάλαβα...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ὅταν θὰ κάναμε τὸ γιουρούσι, ἔπρεπε ἀπ' ὄξω νὰ μᾶς βοηθήσουν. Θὰ χτυποῦσαν ἐκεῖνοι ἀπὸ κεί, γιὰ νὰ μὴν πέση ὅλη ἡ Τουρκιὰ ἀπάνου μας. Ἀπ' τὰ ντουφέκια ὅμως, ποὺ ἀκούσαμε, καταλάβαμε πὼς τόσοι λίγοι δὲ θὰ μπορούσαν νὰ βοηθήσουν πολὺ. Τί νὰ κάμουμε ὅμως; Αὐτοῦ εἶχαν φτάσει τὰ πράγματα... Ἡ τύχη μας εἶχε γραφτῆ... Κάμαμε τὸ σταυρό μας καί... βγήκαμε.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ὑστερα;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Στενάξει) Ὑστερα... Μᾶς περίμεναν τὰ σκυλιά... Δὲν ξέρω νὰ πῶ τί ἔγινε... (Σιγή).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Πές μας, γέροντα, νὰ χαρῆς. Ἄς εἶναι καὶ τόσο τραγικά... Τάχω ἀκούσει τόσες φορὲς καὶ ὅμως ὄλο θέλω νὰ τ' ἀκούω... Τὰ λές καὶ τόσο καλά, ἐσύ...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Μὲ πικρὸ χαμόγελο) Τὰ λέω καλά, ἔ; Πάνου σ' αὐτὸ τὸ χαλασμὸ ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ «πίσω στὰ κανόνια μας!» Προδοσιὰ ἦταν ἢ τῶειπε κανεὶς ἀπ' τοὺς δικούς μας, ποὺ κιότιφε καὶ νόμισε πὼς, ἂν γυρίζαμε, θὰ γλυτώναμε; Δὲν ξέρω. Αὐτὸ ὅμως ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀνακατωθοῦμε. Ἄλλοι γύρισαν πίσω κι ἄλλοι δὲν ἀκουσαν... εἶχαν μεθύσει ἀπ' τὸ φονικὸ καὶ τράβηξαν μπροστὰ μὲ τὰ γιαταγάνια...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ἐσύ; Γύρισε καὶ πιάστηκε;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ὁχι. Τράβηξα μπροστὰ. Μιὰ φωτιὰ ἦτανε. Μιὰ κόλαση μέσα στὸν κάμπο κ' ἓνας βόγγος μέσα στὴ νύχτα. Πὼς δὲν τρελλαθήκαμε; (σιγή) Κάποτε φτάσαμε στὸ μοναστήρι: στὸν Ἄη-Συμιό. Ἡ ψυχὴ μας εἶχε φτάσει στὰ δόντια. Ἔτσι σταθήκαμε ν' ἀνασάνουμε. Δὲν πιστεύαμε πὼς βγήκαμε ἀπ' αὐτὴ τὴ φωτιὰ... κι ἀπάνου στὴν ὥρα εἶδαμε σὰν ἀνθρώπους μπροστὰ μας νὰ μᾶς πλησιάζουν... Φεγγάρι - μέρα καὶ ὅμως δὲν ξέραμε ἂν εἶναι δικοὶ μας ἢ ὄχι. Τοὺς φωνάξαμε τὸ σύνθημα «καστρινοί», γιὰτὶ ἐρχόμαστε ἀπ' τὸ κάστρο. Ἄν ἦσαν δικοὶ μας ἀπ' τὸ βουνό, ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσουν «λογγίσιοι», δηλαδὴ ἀπ' τὸ λόγγο, ἀπ' τὸ δάσος. Αὐτοὶ μᾶς εἶπαν «φίλοι»... Δὲν πονηρευτήκαμε καὶ τοὺς περιμέναμε... Θεέ μου... Ἦσαν Τοῦρκοι μὲ τὸ Μουσταφάμπεη... Μᾶς ρίχτηκαν καὶ μᾶς τσάκισαν... (Σιγή) Ὑστερα, ὅσοι ἀπομείναμε, τραβήξαμε νηστικοί, διψασμένοι, ἄϋπνοι, λαχταρισμένοι, πικραμμένοι ὡς τὰ βάρη τῆς ψυχῆς μας, ποὺ εἶχαμε χάσει τοὺς δικούς μας καὶ τὴν Πατρίδα... Κι οὔτε ξέραμε ποῦ πᾶμε καὶ πὼς περπατᾶμε. Θυμᾶμαι..., εἶχε φέξει καλά. Ὁ καημὸς μου ἦτανε τρανός. Στάθηκα κ' ἔρριξα τὰ μάτια μου πίσω κατὰ τὸ δόλιο Μεσολόγγι. Εἶχε μείνει ἐκεῖ ἡ μικρὴ μου ἀδερφή... (μὲ συγκίνηση) Ἐκλαφα... δὲ βάσταξα. (σιγή) Ἀπάνου στὴν ὥρα ἄστραψε ὁ τόπος καὶ σειστήκε. Μιὰ φωτιὰ κ' ἓνα κακὸ φάνηκε στὴν πόλη...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Θὰ ἦτανε ἡ φωτιὰ τοῦ Καψάλη.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Γύρισα καὶ τράβηξα νὰ φτάσω τοὺς ἄλλους. Δὲ σταθήκαμε πουθενά. Περπατούσαμε σὰ φαντάσματα παρέες παρέες χωρὶς νὰ μιλάη κανεὶς... Τί νὰ ποῦμε; Ποιὸς εἶχε λαλιά; Στὸ δρόμο, ὅσοι μᾶς ἔβλεπαν, ἀναμέριζαν ἀπὸ φόβο κ' εἶχαν δίκιο. Σκιαχτρα περνοῦσαν... Κάπου σταθήκαμε. Ἦταν σ' ἓνα χωριὸ πάνου σ' ἓνα βουνό. Ξεθάρρεψαν οἱ χωριάτες καὶ μᾶς ἔφεραν νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε ὅ,τι εἶχε κι ὅ,τι μπορούσε ὁ καθένας. Θὰ ἤμασταν ὡς ἑκατὸ ἄνθρωποι. Πέσαμε στὸ νερὸ καὶ στὸ φαί κ' ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ἔφεραν νὰ φᾶμε εἶχαν κάμει γύρω μας κύκλο καὶ μᾶς κοίταγαν

κ' ἔκλαιγαν. (σιγή) Ἄμα ἀποφάγαμε, τότε συνήλθαμε κι ἀφοῦ εἶδαμε κ' ἐκείνους νὰ κλαῖνε θυμηθήκαμε τὴν κατάντια μας καὶ στήσαμε ἄντρες καὶ γυναῖκες τὸ μοιρολόι ἄλλος γιὰ παιδί, ἄλλος γιὰ μάνα, ἄλλος γιὰ γυναῖκα, γιὰ πατέρα, γι' ἀδερφὸ κι ὅλοι γιὰ πατρίδα... (σιγή) Ὑστερα τραβήξαμε... Ἀκολούθησα λίγο ὀλότελα χαμένος, μὰ δὲν ξέρω πὼς ἔπαθα, ξέκοψα καὶ γύρισα κρυφὰ πίσω...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Γιά ποῦ;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Γιά τὴν πόλη.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Μά...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Καταλαβαίνω τί θὰ λές... «Τρελλὸς ἦσουν;» (στενάξει) Γύρισα καὶ χαράματα τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴ Μεγάλη Δευτέρα μπῆκα στὸ Μεσολόγγι καὶ πιάστηκα...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Μωρέ, τί λές;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ἦταν τῆς μοίρας μου.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ὑστερα;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Τὸ μαχαίρι κ' ἡ φωτιά δούλευε. Ὅσοι ἔμειναν κοντὰ στὸν Καψάλη πᾶνε μὲ τὴ φωτιά του. Ὅσοι γερόντοι κι ἄρρωστοι εἶχαν μείνει στὰ σπίτια τους πέρασαν ἀπ' τὸ μαχαίρι τῶν σκύλων. Ἐναν - ἕναν ποῦ ξετρούπωναν τὸν ἔφεραν μπροστὰ στὸν Ἄη Νικόλα, στὴ μικρὴ πλατεῖα, καὶ τὸν ἔσφαζαν... Σωρὸς ἦταν τὰ πτώματα καὶ τὰ αἵματα ποτάμι... (σιγή) Ἐγὼ τραβοῦσα ἄλαλος καὶ χαμένος...

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Δὲ σὲ εἶδε κανένας;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Τί νὰ σᾶς πῶ; Δὲ φυλαγόμενα καὶ ὅμως κανεὶς δὲν μ' ἐνόησε. Ἐπρεπε, βλέπετε, νὰ ζήσω γιὰ νὰ ἰδῶ κι ἄλλες λαχτάρεις... Ἔτσι ἔφτασα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω μπροστὰ στὸ σπίτι μου. Στάθηκα λίγο, τὸ κοίταξα κι ἄρχισα ν' ἀνεβαίνω... Μπῆκα μέσα κρυφά - κρυφά. Δὲ βρῆκα κανέναν μέσα. (σιγή) Κατέβηκα, γιατί δὲ μποροῦσα νὰ μείνω... μούκανε κακό... καὶ τράβηξα κατὰ τὸν Ἀνεμόμυλο. Ἐκεῖ εἶχαν κλειστὴ πολλοὶ μὲ τὸ Δεσπότη, τὸν Ἰωσήφ Ρογῶν. Τὸ μεσημέρι τῆς Μεγάλης Δευτέρας, ὅταν ἔφτασαν κ' ἐκεῖ οἱ ὀχτροί, ὁ Δεσπότης ἔβαλε φωτιά, ὅπως εἶχε κάμει κι ὁ Καψάλης. Ἐγὼ κι ἀπ' αὐτὸ τὸ κακὸ γλύτωσα... Σὲ λίγο ὅμως πιάστηκα μ' ἄλλους... Μᾶς ἔφεραν σπρώχνοντας πίσω ἐκεῖ στὰ χαλάσματα τοῦ Ἀνεμόμυλου. Πάνω σ' αὐτὰ ἔφεραν καὶ κρέμασαν τὸ Δεσπότη καὶ ἐμᾶς μᾶς κρατοῦσαν γιὰ νὰ βλέπουμε... Ἄνατριχιάζω, ὅταν τὸ θυμᾶμαι. Ὑστερα μᾶς πῆραν σκλάβους στὴν Ἀραπιά... Ὁ Θεὸς ξέρει ποῦ πῆγα καὶ τί τράβηξα τόσα χρόνια... (σιγή) Ἀπὸ 'κεῖ ἔρχομαι τώρα...

ΣΚΗΝΗ Β΄.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ-ΑΣΗΜΑΚΗΣ

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Καλησπέρα.

ΣΤΕΕΦΑΣΟΣ: Καλησπέρα, μπάρμπα - Ἀσημάκη. Ἔλα ν' ἀκούσης.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Τί ν' ἀκούσω; Παραμύθια;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Καλὰ τὸ λές: παραμύθια, μὰ ζωντανὰ παραμύθια.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ζωντανά, ἔ; Καλὰ λοιπόν... (προχωρεῖ νὰ καθήσῃ σ' ἄλλο τραπέζι).

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Μά, ἔλα ἀπὸ ἔδῶ, μπάρμπα Ἀσημάκη.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Στέφανε, τί κάνεις ἔτσι; Τί εἶναι;

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ἔλα νὰ ἰδῆς. Εἶναι Μεσολογγίτης. Ἐσὺ πρέπει νὰ τὸν ξέρης. Λεῖπει πολλὰ χρόνια ἀπ' τὸν τόπο μας. Ἦρθε, λέει, ἀπ' τὸ Τούρκικο.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ἀπὸ ποῦ λέει; ἀπ' τὸ Τούρκικο; (ἡ περιέργεια τὸν φέρνει κοντὰ στὸν Ἄγνωστο - τὸν περιεργάζεται καὶ δείχνει μ' ἓναν μορφασμὸ ὅτι δὲν τὸν ἀναγνωρίζει - ὁ Ἄγνωστος σὰν νὰ ἀνεγνώρισε τὸν Ἀσημάκη καὶ ἀποφεύγει νὰ τὸν κοιτάξῃ). Δὲν τὸν γνωρίζω... Ποῖός εἶσαι, πατριώτη;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ποῦ νὰ μὲ γνωρίσης! (Κουνάει τὸ κεφάλι).

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Τὸ παιδί, ἀπὸ ἔδῶ, λέει πὼς εἶσαι ἀπ' τὸ Μεσολόγγι. Γι' αὐτὸ σὲ κοιτάζω. Ἄν ἦσουν ἀπὸ ἔδῶ, θὰ σὲ γνώριζα. Δὲ μοιάζεις γιὰ Μεσολογγίτης... Ἐέρω κ' ἐγὼ πάλι;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Βέβαια... δὲ μοιάζω... (σιγῇ) Κάνει νὰ σᾶς ρωτήσω; Θὰ μάθετε πιὸ ὕστερα γιὰ μένα.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ρώτα μας.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Ζη κανέννας ἀπ' τοὺς Χαϊδούληδες;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: (Ταραγμένος) Γιατί ρωτᾶς γι' αὐτούς; Ποῦ τοὺς ἤξερες;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Σᾶς εἶπα, εἶμαι ἀπὸ τοῦτον τὸν τόπο καὶ ὅλους τοὺς ξέρω...

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Καὶ μένα; Μὲ ξέρεις ἐμένα;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Δὲν ἀπαντᾷ στὴν τελευταία ἐρώτηση) Λοιπόν; Ζη κανέννας ἀπ' αὐτούς;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ὅχι.

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Δὲ ζῆ κανέννας τους;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ὅχι... Ἦτανε δυὸ ἀδέρφια...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Διακόπτει) Αὐτὸ τὸ ξέρω.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ὁ ἓνας, ὁ Μήτσος, πέθανε ἐδῶ καὶ 5-6 χρόνια. (Ὁ Ἄγνωστος σκύβει τὸ κεφάλι του). Ὁ ἄλλος ἦταν φίλος μου. (Κάθεται). Χάθηκε κι αὐτὸς νιός...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Πές μου γιὰ τὸ Μῆτσο.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ: Ἐδῶ τὰ λέγαμε κάθε βράδυ μὲ τὸν μπάρμπα Μῆτσο...

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ναί. Τὸν ἔφαγε ὁ καημὸς τοῦ ἀδερφοῦ του, ποὺ χάθηκε...
Αὐτὸς χάθηκε στὴν Ἔξοδο. Ὁ Γιώργος ὁ Χαϊδούλης. Ἕνας λεβέντης!

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (σκύβει τὸ κεφάλι) Λοιπόν;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ποιὸς εἶσαι, ἐσύ; Γιατί ρωτᾷς; Τί κρύβεις;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Τίποτα... θέλω νὰ μάθω, γιὰ τὸν ἕξορα.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ἀπάνου ποὺ εἶχε ἀνάψει ἢ φωτιά ἐκεῖνο τὸ βράδυ τοῦ
χαλασμοῦ πηγαίναμε μαζί... ἐκεῖνοι οἱ δυὸ κ' ἐγώ. Κάποια ὥρα ἐχάσαμε τὸ Γιώργο...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: Τί ἀπόγινε; Δὲ ρωτήσατε;

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ρωτήσαμε. Ποῦ νὰ μάθης; Δὲ φάνηκε... Οὔτε ἀργότερα... Στὰ
29 ποὺ γυρίσαμε, ὕστερα ἀπὸ ὁ χρόνια, εἶπαμε μήπως γύριζε... ἀλλὰ χάθηκε...

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (σηκώνεται ἀπότομα δακρυσμένος - τὸ ἴδιο σηκώνονται ὅλοι)
Ἵρὲ Ἀσημάκη! (ὁ Ἀσημάκης ξαφνιαάζεται) Ἵρὲ Ἀσημάκη Ἀυγέρη!

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Τί θέλεις; Ποιὸς εἶσαι;

ΑΓΝΩΣΤΟΣ: (Μὲ συγκίνηση) Ποιὸς εἶμαι; Κοίταμε καλά...

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: (Τὸν κοιτάζει ἐρευνητικὰ) Ποιὸς; (σὲ λίγο), Ἵρὲ... Ἵρὲ... Ὁ
Γιώργος ὁ Χαϊδούλης! Ἵρὲ ἀδερφέ! (ἀγκαλιάζονται καὶ κλαῖνε). Ζῆς ὦρέ; Δὲν
καταλαβαίνω...

ΓΙΩΡΓΟΣ: Θὰ σᾶς πῶ... (συντετριμμένος) Ἵς κάτσουμε... (κάθονται).

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: (Μὲ δάκρυα, τὸν χαϊδεύει στὰ μαλλιά) Ἀναστήθηκες, ὦρέ;
Πῶς ἔγινε ἔτσι; Νὰ μὴ σὲ γνωρίσω ἐγὼ ὁ σταυραδερφός σου;

ΓΙΩΡΓΟΣ: (Ἀργά - κουνάει τὸ κεφάλι του) Θυμᾶσαι, Ἀσημάκη; Ὅταν
ἀκούστηκε ἐκείνη ἢ φωνὴ «πίσω - πίσω», μὲ τὸ ἀνακάτωμα ποὺ ἔγινε σ' ἐχάσα...

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ναί, τράβηξα μπροστά... Ἵσὸ γύρισες πίσω, δύστυχε καὶ
πιάστηκες;

ΓΙΩΡΓΟΣ: Ὅχι, προχώρησα καὶ γλύτωσα. Ἵφτασα στὸ μοναστήρι καὶ πιὸ
πέρα, μὰ τὴν ἄλλη μέρα ξαναγύρισα στὴν πόλι.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ξαναγύρισες; Δὲν ἤξερες τί σὲ περίμενε; Τί ἔπαθες;

ΓΙΩΡΓΟΣ: Δὲν Ξέρω... κάτι μ' ἔσπρωξε... (σιγὴ) Ἵτσι μὲ πήρανε σκλάβο.
(Ἀναστενάζει) Τί τράβηξα τριάντα χρόνια ἐκεῖ κάτω... (συγκινεῖται πολὺ) Ἵλλη φορὰ
σᾶς τὰ μολογᾶ, Ἀσημάκη, πρὶν φτάσω ἐδῶ πέρασα ἀπ' τὸ νεκροταφεῖο, Ἵθελα νὰ
μπῶ νὰ προσκυνήσω τὸν τάφο τῶν γονέων μου.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ἵκεῖ κοντὰ τους εἶναι κι ὁ ἀδερφός σου.

ΓΙΩΡΓΟΣ: Δὲ μπῆκα ὁμως, Φοβήθηκα, Στάθηκα ἀπ' ἔξω κ' ἔβλεπα, Ὅλα
ἔχουν ἀλλάξει, Δὲ γνώρισα τίποτα...

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Ναί, ἔχουν ἀλλάξει, Ἵχουν μαζέψει ἐκεῖ κι ἄλλα κόκκαλα.
Ἵγινε κῆπος τώρα ἐκεῖ... Ὁ κῆπος τῶν ἡρώων, ὅπως τὸν λένε, Θὰ πᾶμε μαζί αὐριο.

ΓΙΩΡΓΟΣ: Κι ἀπ' τὸ σπίτι μας δὲν πέρασα, Ἀσημάκη.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: (Κουνάει τὸ κεφάλι του) Καημένε μου... Ἔρμο εἶναι, Τί νὰ ἰδῆς;

ΓΙΩΡΓΟΣ: (Κλαίει) Πές μου γιὰ τὸ Μῆτσο.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Σύχασε τώρα. Θὰ σοῦ πῶ ἄλλη φορά, (σηκώνεται) Θὰ πᾶμε στὸ δικό μου τὸ σπίτι, Γιῶργο, Θέλεις νὰ μείνης μαζί μας;

ΓΙΩΡΓΟΣ: (σηκώνεται ἀργά) Ὅχι, Ἀσημάκη, δὲν πρέπει.

ΑΣΗΜΑΚΗΣ: Τί θὰ πῆ «δὲν πρέπει;» Πῶς θὰ ζήσης ἔρμος; Ποιός θὰ σὲ γηροκομήσει; Ἡ γρηά μου θὰ χαρῆ. Ἔλα νὰ πᾶμε.

ΓΙΩΡΓΟΣ: Δὲ θάρθω,, (Μὲ φωνὴ κομμένη) Δὲν ἔχω πολλή ζωή, τὸ αἰσθάνομαι, Κρατοῦσα τὴν ψυχὴ στὰ δόντια ὥσπου νὰ φτάσω ἐδῶ, Ἦθελα ἐδῶ νὰ πεθάνω. Καὶ μοῦ φαίνεται πῶς δὲ θ' ἀργήσω. Ἀπόκαμα πιά. Θέλω νὰ πεθάνω ἐκεῖ μέσα ποὺ ἔπαιξα μὲ τὸν ἀδερφό μου, ἐκεῖ μέσα ποὺ ἀνάστησα τὴν ἀδερφοῦλα μου,.. (Μὲ πολλὴ συγκίνηση). Ἦς εἶναι ἔρμο τὸ σπιτάκι. Θὰ σηκώνομαι τὴ νύχτα, ὅσο ζῶ, θὰ κουβεντιάζω μὲ τοὺς γονιούς μου (ὅλοι συγκινοῦνται καὶ σκουπίζουν τὰ δάκρυά τους) καὶ μὲ τὰ δέρφια μου, νὰ τοὺς λέω τὰ βάσανά μου, τὰ βάσανα τῆς σκλαβιάς,.. Ποιός ξέρει, Ἀσημάκη ἀδερφέ, ἴσως ἔτσι νᾶναι καλύτερα... Πᾶμε... (Πιάνονται ἀπ' τὰ χέρια καὶ προχωροῦν ἀργά πρὸς τὴν ἔξοδο).

Πέφτει ἀργά ἡ Αἴλαια

Ἡ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Μυστηριώδεις σείονται τῶν Πλαταιῶν οἱ τάφοι...
κ' ἐνῶ ἡ πεπρωμένη νύξ ταράσσεται ἀγρία,
ἡ Πίστις πλέκει στέφανον καὶ ἡ Ἐλευθερία
τὸ Μεσολόγγι γράφει...

EIKONA

Μέσα ἀπὸ τὰ παρασκήνια ἀπαγγέλλεται τὸ τετράστιχο ἀργά. Ἐπειτα ἀρχίζει ἡ Χορωδία νὰ τὸ ψάλλῃ. Ἡ αὐλαία ἀνοίγει ἀργά, ὅταν τὸ τραγούδι φτάνῃ στὴ λέξη «πεπρωμένη». Τὸ σκηνικὸ δείχνει ἐρείπια. Φαίνεται ἓνα μνημεῖο, ποῦ φέρει εὐδιάκριτα μερικὰ ὀνόματα, π.χ. Καψάλης - Ἰωσήφ Ῥογῶν - Μάγερ - Ραζηκότσικας. Πίσω ἀπ' αὐτὸ στέκονται ἡ Πίστις καὶ ἡ Ἐλευθερία. Ἡ Πίστις, ντυμένη ὀλόλευκα καὶ ἀπλᾶ, παίρνει ἀπὸ ἓνα κάνιστρο, ποῦ βρίσκεται ἐπάνω στὸ μνημεῖο, κλάδους βάγια καὶ τοὺς τοποθετεῖ σ' ἓνα μισοτελειωμένο στεφάνι, ποῦ κρατεῖ. Ἡ Ἐλευθερία, ντυμένη ἀνάλογα, γράφει μὲ ἓνα φτερὸ σὲ ἓνα ἀνοιχτὸ μεγάλο βιβλίο τῆ λέξη ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ. Στὸ τέλος ἡ αὐλαία κλείει πολὺ ἀργά. Διάρκεια τῆς εἰκόνας δύο ἢ τὸ πολὺ τρία λεπτά.

Στίχοι : Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΑ

Μουσική : ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Ἄργος

Μυ στη ρι . ὦ . ὄεις σεί . ον . ται , τῶν Πλα ται .
 ὦν οἱ τὰ . φοι κί ἐ νῶ ἡ πε . πρῶ - μέ - νη
 νύξ τα . ρα . σσε ται ἀ γρί . α , ἡ
 Πί . στικ πλέ . κει στέ - φα . νον και ἡ Ἐ . λευ . θε .
 ρί . . α τὸ Με . σο . λό - γγι γρά - φει

Ἦχος πλ Α' $\frac{\pi}{q}$ Χρόνος ἄργός. Μέτρον τρίασημον.

Μυ στη ρι ὦ ὄεις σεί ον ται τῶν Πλα ται
 ὦ ὦν οἱ τὰ φοι κί ἐ νῶ ἡ πε πρῶ
 μέ νη νύξ τα ρά σσε ται ἀ γρί α
 ἡ Πί στικ πλέ κει στέ φα νον
 και ἡ Ἐ λευ θε ρί α τὸ
 Με σο λό γγι γρά ο ο φει

Στίχοι : Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Μουσική : Σ. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗ

Λόγος.

1. Κό. θω για σέ τὰ δά. για τοῦ τραγουδιοῦ ἰε. ρά, στο
2. Λάμ. πουν ἰε. ρά στὰ δά. για τοῦ τραγουδιοῦ ἠρω. τιά, τὸ
μέ. τω. πο. στὰ πλέ. κω. στε. φά. νια γιορ. τε. ρά.
αἴ. μα τῶν ἠ. ρώ. ων, τοῦ χα. λα. σιοῦ ἡ. νυ. χτιά.
1-2. Βω. μός τὸ μέ. τω. πό. σου θυ. μᾶ. σαι μιὰ φο. ρά
σιᾶ. για. σαν με. σο. λόγ. γι τῆς Δό. ξας τὰ φτε. ρά.

Ἦχος πλ. Δ' Νη Γα2 Χρόνος ἀργός. Μέτρον τετρασημῶν.

Κό θω για σέ τὰ δά για τοῦ τραγουδιοῦ ἰε
 ρά στο μέ τω πο στὰ πλέ κω στε.
 φά νια γιορ τε ρά
 Βω μός τὸ μέ τω πό σου θυ μᾶ σαι
 μιὰ φο ρά σιᾶ για σαν με . σο λόγ
 γι τῆ ης Δό ξα ας τὰ φτε ρά.

Ἀπὸ τὸ Βιβλίο τοῦ Κώστα Ἄλ. Πετρονικολοῦ
"ἘΔΩ ΤΟ ΛΕΝΕ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ"
τὸ ὁποῖο διαμορφώθηκε σὲ ψηφιακὴ μορφή ἀπὸ ἀντίτυπο
γιὰ τίς ἀνάγκες τῆς ἰστοσελίδας
www.pentalofo.gr